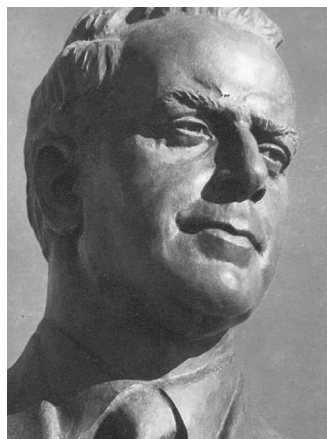

Milli azadlıqdan
şirin nemət yoxdur!

YENİ AZƏRBAYCAN

Azərbaycanın dövlət müstəqilliyi Azərbaycan xalqının milli sərvətidir
Qəzet 1993-cü ilin aprel ayından nəşr olunur. Yeni Azərbaycan Partiyasının orqanı.

21 oktyabr
2026-cı il,
çərşənbə
№ 192 (7259)
Qiyməti
60 qəpik

Vətən müharibəsinin 25-ci günü 21 oktyabr 2020-ci il

Bax səh. 2

Əsas vəzifələrdən biri - Qarabağ və Şərqi Zəngəzurun bərpası

Bax səh. 2

İlham Əliyev @azpresident
Rəşadətli Azərbaycan ordusu Füzuli rayonunun Gecəgözlü, Aşağı Seyidəhmədli, Zərgər kəndlərini, Translate Tweet
8:17 PM · Oct 21, 2020 · Twitter Web App

İlham Əliyev @azpresident
Replying to @azpresident
Cəbrayıl rayonunun Bələnd, Papı, Tulus, Hacılı, Tinli kəndlərini işğaldan azad etmişdir. Eşq olsun Azərbaycan Ordusuna! Qarabağ Azərbaycandır! Translate Tweet
8:17 PM · Oct 21, 2020 · Twitter Web App

İlham Əliyev @azpresident
Rəşadətli Azərbaycan Ordusu Zəngilan rayonunun Mincivan qəsəbəsi, Xurama, Xumarlı, Sarıl, Babaylı, Üçüncü Ağalı, Hacallı, Qırx Müşlan, Üdgün, Translate Tweet
8:18 PM · Oct 21, 2020 · Twitter Web App

İlham Əliyev @azpresident
Replying to @azpresident
Turabad, İçəri Müşlan, Məlikli, Cahangirbəyli, Baharlı kəndlərini işğaldan azad etmişdir. Eşq olsun Azərbaycan Ordusuna! Qarabağ Azərbaycandır! Translate Tweet
8:18 PM · Oct 21, 2020 · Twitter Web App

Azərbaycan səhiyyəsində yeni islahatlar mərhələsi

Bax səh. 4

İƏT müstəvisində növbəti uğur...

Azərbaycanın xarici siyasətində beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlıq mühüm yer tutur. Məhz bunun nəticəsidir ki, ölkəmiz bir sıra beynəlxalq platformaların fəal üzvüdür. Eyni zamanda, Azərbaycan beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində də aktiv siyasət həyata keçirir. Bu təşkilatlar arasında İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı xüsusi vurğulanmalıdır.

Azərbaycan İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı ailəsinin fəal üzvü kimi həm ikitərəfli əsasda, həm də beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində öz dövlətlərlə sıx əməkdaşlıq edir. Son bir neçə il ərzində Azərbaycanda İslam Əməkdaşlıq Təşkilatına üzv dövlətlərin xarici işlər, mədəniyyət, turizm, təhsil, əmək və digər nazirləri səviyyəsində bir sıra görüşlər keçirilib. Bundan başqa, İƏT Baş katibinin və təşkilatın məsul şəxslərinin intensiv olaraq ölkəmizə səfərləri Azərbaycanın müsəlman dünyasında nüfuzunun və mövqeyinin əyani göstəricisidir. Biz bu faktlara ölkəmizin 2017-ci ildə İslam Həmrəyliyi Oyunlarına ev sahibliyi etməsinə də əlavə edə bilərik.

Yeri gəlmişkən, oktyabrın 17-18-də İraqın paytaxtı Bağdad şəhərində İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının (İƏT) Xarici İşlər Nazirləri Şurasının (XİNS) 52-ci sessiyası keçirilib. Xarici İşlər Nazirliyinin Mətbuat xidməti idarəsindən verilən məlumata görə, Azərbaycanı sessiyada xarici işlər nazirinin müavini Yalçın Rəfiyevin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti təmsil edib. Sessiya zamanı İƏT üzv dövlətlərinin gündəliyində olan aktual məsələlər, regional və beynəlxalq çağırışlar...

Bax səh. 5

Bax səh. 3

Qarşımızda duran başlıca vəzifələr və gələcəyə yönəlik strateji hədəflər...

Son 5 ilin rekordu

Bax səh. 5

ABŞ Orta Dəhlizin inkişafına dəstək verəcək

Bax səh. 6

Azərbaycan TÜRKPA-nın fəaliyyətinə böyük önəm verir

Qırğızistanın paytaxtı Bişkek şəhərində TÜRKPA Şurasının 15-ci iclası keçirilib. İclasda Şura üzvləri - Azərbaycan Milli Məclisinin sədri Sahibə Qafarova, Qazaxıstan Respublikası Qurultayının sədri Aybek Dadebay, Qırğızıstan Joqorku Keneşinin sədri Marlen Mamataliyev, Türkiyə Böyük Millət Məclisinin sədri Numan Kurtulmuş, həmçinin TÜRKPA-nın Baş katibi Ramil Həsən iştirak ediblər.

TÜRKPA-nın fəaliyyətdə olan sədri, Qazaxıstan Respublikası Qurultayının sədri Aybek Dadebayın açılış nitqindən sonra TÜRKPA sədrliyinin Qazaxıstan Respublikası Qurultayından Qırğız Respublikası Joqorku Keneşinə təhvil verilməsi mərasimi keçirilib. Qırğız Respublikası Joqorku Keneşinin sədri Marlen Mamataliyev TÜRKPA sədrliyini qəbul edərək təşkilatın yeni fəaliyyətdə olan sədri qismində salamlama nitqi ilə çıxış edib.

İclas zamanı parlament sədrləri, eləcə də TÜRKPA-nın Baş katibi çıxış ediblər. Çıxışında ötən dövr ərzində görülmüş işlərin təşkilatın fəaliyyətinin daha da güclənməsinə töhfə verdiyini vurğulayan Milli Məclisin sədri Sahibə Qafarova deyib ki, 14-cü plenar iclasdan sonra keçən dövr bir sıra məqamlarla əlamətdar olub. S.Qafarova bildirib ki, TÜRKPA-nın üzərinə tarixi, mədəni və mənəvi köklərlə bir-birinə bağlı olan xalqlarımızın maraqlarına parlament diplomatiyası...

Bax səh. 3

Nüvəsizləşdirmə reallaşacaq mı?

Bax səh. 6

Müharibə Səudiyyə Ərəbistanının qapısına çatanda...

Bax səh. 7

- Zəngilan rayonunun Mincivan qəsəbəsi və 13 kəndi - Xurama, Xumarlı, Sarıl, Babaylı, Üçüncü Ağalı, Hacalı, Qırx Müşlan, Üdgün, Turabad, İçəri Müşlan, Məlikli, Cahangirbəyli, Baharlı kəndləri işğaldan azad edilib. Bu barədə Prezident İlham Əliyev özünün rəsmi tviter səhifəsində məlumat verib.
- Azərbaycan Ordusu Füzuli rayonunun Gecəgözlü, Aşağı Seyidəhmədli, Zərgər kəndlərini, Cəbrayıl rayonunun Balyand, Papi, Tulus, Hacılı, Tinli kəndlərini işğaldan azad edib. Bu barədə Prezident İlham Əliyev özünün rəsmi tviter səhifəsində bildirib.
- Prezident İlham Əliyev Yaponiyanın “Nikkei” qəzetinə müsahibə verib.

Vətən müharibəsinin 25-ci günü

21 oktyabr 2020-ci il

- Düşmənin 5-ci, 6-cı, 7-ci dağıtıcı alaylarının və 18-ci motoatıcı diviziyasının müdafiə olunan bölmələri canlı qüvvə və döyüş texnikası itirərək geri çəkilməyə məcbur edilib. Bölmələrimiz çoxlu sayda silah-sursatı qənimət götürüb.
- Azərbaycan Hava Hücumundan Müdafiə bölmələri Füzuli və Tərtər istiqamətlərində Ermənistan silahlı qüvvələrinə məxsus üç taktiki pilotsuz uçuş aparatını, Horadiz istiqamətində isə bir pilotsuz uçuş aparatını vurublar.
- Müdafiə Nazirliyi artilleriya bölmələrimizin gecə və gündüz atışlarının, həmçinin düşmənin döyüş meydanında atıb-qaçdığı hərbi texnikaların videogörüntülərini yayıb.
- Ermənistan silahlı qüvvələrinin 556-cı alayının taboru sıradan çıxarılıb.

- Ermənistan silahlı qüvvələrinin yaşayış məntəqələrimizi ağır artilleriya qurğularından və raket sistemlərindən atəşə tutması nəticəsində sentyabrın 27-dən oktyabrın 21-i saat 11:00-dək 63 mülki şəxs həlak olub, 292 nəfər xəsarət alıb, 1981 ev, 90 çoxmənzilli yaşayış binası və 386 mülki obyekt yararsız vəziyyətə düşüb. Bu barədə Baş Prokurorluq məlumat yayıb.
- Ermənistan silahlı qüvvələrinin atdığı mərmilər mülki obyektlərdə yanğınlar törədib.

Əsas vəzifələrdən biri - Qarabağ və Şərqi Zəngəzurun bərpası

Yeni Azərbaycan Partiyasının (YAP) fəaliyyətini müstəqil Azərbaycanın inkişaf salnaməsi kimi dəyərləndirə bilərik. Ulu Öndər Heydər Əliyevin liderliyi ilə formalaşan partiya müstəqilliyimizin bütün mərhələlərində avanqard qüvvə kimi proseslərin önündə olub və davamlı tərəqqi siyasə-

tinə özünün sanballı töhfələrini verib. Bu baxımdan YAP-ın VIII Qurultayı da ölkənin ictimai-siyasi həyatında mühüm hadisə kimi dəyərləndirilir. Prezident, Yeni Azərbaycan Partiyasının Sədri İlham Əliyev qurultaydakı proqram xarakterli nitqində yeni strateji mərhələnin mühüm prioritetlərini

müəyyənləşdirib. Bu prioritetlər sırasında həmçinin Vətən müharibəsində işğaldan azad olunmuş ərazilərin dirçəldilməsi, böyük Qayıdış proqramının davam etdirilməsi də yer alır. “Təbii ki, əsas vəzifələrdən biri Qarabağın və Şərqi Zəngəzurun bərpasıdır”, - deyərək dövlətimizin başçısı vurğulayıb.

Böyük Qayıdış hədəfi

Ölkəmiz üçün otuz illik işğalın fəsadları çox ağır olub. Ermənistanın hərbi təcavüzü nəticəsində 1 milyon-dan artıq azərbaycanlı qaçqın və məcburi köçkün vəziyyətinə düşüb, 20 min nəfərdən çox azərbaycanlı hərbi əməliyyatlar dövründə öldürülüb, 50 min nəfərdən çoxu isə əlil olub. I Qarabağ müharibəsi nəticəsində aralarından 71 uşaq, 267 qadın, 326 qoca olmaqla, itkin düşmüş 3890 azərbaycanlının, o cümlədən əsir və girov götürüldüyü müəyyən edilmiş 872 nəfərin (2020-ci il dekabrın 1-nə olan məlumata əsasən) sonrakı taleyi məlum deyil. 1988-1993-cü illərdə Qarabağda, ümumilikdə, 900 yaşayış məntəqəsi, 150 min ev, 7 min ictimai bina, 693 məktəb, 855 uşaq bağçası, 695 tibb müəssisəsi, 927 kitabxana, 44 məbəəd, 9 məscid, 473 tarixi abidə, saray və muzeylər, 40 min muzey eksponatı, 6 min sənaye və kənd təsərrüfatı müəssisəsi, 160 körpü və digər infrastruktur obyektləri dağıdılıb.

44 günlük Vətən müharibəsində və 23 saatlıq lokal xarakterli antiterror əməliyyatında qazanılan parlaq qələbələr sayəsində Azərbaycan ərazi bütövlüyünün və suverenliyinin tam şəkildə bərpasına nail oldu. Yeni strateji mərhələdə Vətən müharibəsində Prezident, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin güclü diplomatiyası və Ordumuzun şücaəti sayəsində işğaldan azad edilmiş ərazilərə böyük qayıdışın təmin edilməsi qalib Azərbaycanın beş mühüm prioritetindən biri kimi müəyyənləşdirilib. Bu prioritet çərçivəsində Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi ra-

yonlarının sürətlə dirçəlməsinə, əhalinin dayanıqlı məskunlaşmasına və davamlı iqtisadi aktivliyi təmin etməklə həmin ərazilərin yüksək inkişaf etmiş regiona çevrilməsinə nail olmaq hədəflənib. Qarşıya qoyulən məqsədlərə çatmaq üçün Prezident İlham Əliyevin 16 noyabr 2022-ci il tarixində imzaladığı sərəncamla “Azərbaycan Respublikasının işğaldan azad edilmiş ərazilərində Böyük Qayıdışa dair I Dövlət Proqramı” təsdiqlənib.

Dövlət Proqramının uğurlu icrasını təmin etmək üçün geniş tədbirlər planı hazırlanıb və ötən dövrdə həmin tədbirlərin reallaşdırılması üçün böyük iş həcmi yerinə yetirilib. Artıq Böyük Qayıdışa dair I Dövlət Proqramının icrası tamamlanmaq üzrədir və Prezident İlham Əliyevin imzaladığı müvafiq sərəncama uyğun olaraq yeni Dövlət Proqramı hazırlanır. Böyük Qayıdış proqramının icrası Azərbaycan Respublikasının işğaldan azad edilmiş ərazilərində məsələlərin mərkəzləşdirilmiş qaydada həlli ilə bağlı Əlaqələndirmə Qərargahının digər dövlət və özəl qurumlarla sıx koordinasiyalı fəaliyyəti şəraitində təmin edilir.

Qarabağ və Şərqi Zəngəzurun yeni iqtisadi xəritəsi formalaşır

və innovativ yanaşmalar tətbiq olunur.

Artıq azad edilmiş ərazilərdə yaradılmış sənaye parklarında uğurlu nəticələr əldə edilir. Belə ki, Ağdam Sənaye Parkı qısa müddətdə regional iqtisadi mərkəzə çevrilib. İndiyədək Ağdam Sənaye Parkına sahibkarlar tərəfindən 171,68 milyon manat investisiya yatırılıb. Ölkənin ikinci ən böyük sənaye parkında fəaliyyət göstərən müəssisələr tərəfindən 1,86 milyard manatlıq məhsul satışı həyata keçirilib. Bunun 82,33 milyon manatlıq hissəsi ixracın payına düşür. Sənaye parkında 1000-dən çox

Müvafiq Dövlət Proqramında yaşayış məntəqələrinin bərpası və məskunlaşdırılması ilə bağlı geniş tədbirlər planı hazırlanıb və uğurla həyata keçirilməkdədir. İşğaldan azad olunmuş ərazilərin məskunlaşdırılmasına Zəngilan rayonunda start verilib. Rayonun Ağalı kəndi qaçqın və məcburi köçkün soydaşlarımızın yurd yerlərinə köçünün ilk ünvanı olub. Bu əlamətdar hadisə 19 iyul 2022-ci il tarixində baş verib. Burada 27 il ərzində ağır məcburi köçkünlük taleyi yaşayan sakinlər üçün hər cür rahatlıqlar təmin edilib. Qeyd edək ki, işğala qədər bu inzibati ərazi 3 kəndi birləşdirib. Həmin dövrdə Birinci Ağalıda 40 ailə (154 nəfər), İkinci Ağalıda 60 ailə (245 nəfər), Üçüncü Ağalıda 161 ailə (675 nəfər) yaşayıb. Ağalıya ilk köç zamanı 41 ailə doğma kəndə qayıdıb və sonradan Ağalıya daha bir neçə köç karvanı yola salınıb.

Bundan sonra bərpa olunan yaşayış məntəqələrinin məskunlaşdırılması intensivləşib. Tarixi şəhərimiz olan Şuşanın, Laçının, Kəlbəcərin və hər bir azərbaycanlı üçün son dərəcə əziz olan digər yaşayış məntəqələrinin qısa müddətdə məskunlaşdırılması dünyaya bir nümunədir. Bu illər

Azad ərazilərin məskunlaşdırılması

ərzində Prezident İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva qaçqın və məcburi köçkün soydaşlarımızın yurd yerlərinə qayıtmalarının sevincini dəfələrlə birlikdə bölüşüblər. Yurd yerlərimizə böyük köç karvanlarının adətən ölkəmiz və xalqımız üçün mühüm əhəmiyyət daşıyan əlamətdar tarixlər ərəfəsinə təsadüf etməsi də iqləq sevinc hissi yaradır. Prezident İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva 2024-cü il 10 may tarixində - Ümummilli Lider Heydər Əliyevin doğum günündə Şuşada birinci yaşayış kompleksinin açılışında iştirak edib və şəhərə köçmüş ilk sakinlərlə görüşüblər. İlk mərhələdə birinci yaşayış kompleksinə köç qrafikinə əsasən 20 ailə olmaqla 88 nəfər köçürülüb.

Böyük Qayıdış proqramı çərçivəsində Laçına köç də əlamətdar tarixdə baş tutub. Belə ki, 2023-cü il mayın 28-də - Müstəqillik Günündə xalqımız iqləq sevinc hissi yaşayıb. Öl-

kəmizdə bayramın bayrama qarışması onunla bağlı idi ki, laçınlıların bir qrupu uzun fasilədən sonra məhz qürur duyduğumuz Müstəqillik Günündə doğma torpaqlarına qayıtdılar. Bu, Laçına böyük köçün başlanğıcı idi.

Zəruri infrastruktur yaradıldıqdan sonra işğaldan azad olunmuş ərazilərin məskunlaşdırılması daha da intensivləşib. Bu prosesin perspektivdə daha da sürətlənəcəyini bildiren Prezident İlham Əliyev vurğulayıb: “Mənə verilən son məlumata görə, Qarabağda və Şərqi Zəngəzurdə 96 min insan yaşayır, çalışır, təhsil alır. Biz bu günə qədər bu bölgələrin inkişafına 28 milyard manat vəsait ayırmışıq. Onların böyük əksəriyyəti infrastruktur layihələrinə istiqamətləndirilib, onların böyük hissəsi başa çatıb. Eyni zamanda, bu gün 48 yaşayış məntəqəsində keçmiş köçkünlər artıq məskunlaşıb və bundan sonrakı illərdə “Böyük Qayıdış” daha da sürətlə gedəcək”.

muş ərazilərin aqrar imkanlarından geniş istifadə olunması üçün bütün zəruri şərtlər var. Xüsusilə də bu yerlərin münbit torpağı və su ehtiyatlarının zənginliyi kənd təsərrüfatında

lib. Əlamətdar haldır ki, “Dost” aqroparkının ot məhsulları satış bazarlarına “Made in Qarabağ” etiketi ilə çıxarılır.

Geniş aqrar potensiala malik Laçında isə Aqro-Sənaye Parkı yaradılıb. Prezident İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyevanın iştirakı ilə 2023-cü il avqustun 26-da açılışı olmuş “Laçın Aqro-Sənaye Parkı” fəaliyyətini genişləndirir. 27 may 2025-ci il tarixində Prezident İlham Əliyev aqro-sənaye parkında “LATIFA” tikilş fabrikinin açılışına qatılıb.

Bütövlükdə, aqroparklar müasir aqrar istehsalın təşkili, yeni texnologiyaların tətbiqi və yüksək məhsuldarlığın əldə olunması baxımından mühüm rol oynayır. Mütəxəssislər bildirirlər ki, innovativ təsərrüfatlar Qarabağın iqtisadi gələcəyini müəyyənləşdirəcək.

Mübariz FEYİZLİ

Yeni Azərbaycan Partiyasının (YAP) VIII Qurultayı ölkənin ictimai-siyasi həyatında mühüm hadisə kimi yadda qaldı. Qurultay partiyanın təşkilati məsələlərinin mü-

zakirə olunduğu, ötən qurultaydan indiyədərkə dövr üçün hesabat xarakterli tədbir olmaqla yanaşı, Azərbaycanın qarşısındakı inkişaf mərhələsinə dair mühüm mesajla-

Qarşımızda duran başlıca vəzifələr və gələcəyə yönəlik strateji hədəflər...

Yeni Azərbaycan Partiyası müstəqilliyimizin və dövlətçiliyimizin qorunmasında, inkişafında ön sıralardadır

rın səsləndiriləyi siyasi platforma kimi diqqət çəkdi. Azərbaycan Prezidenti, YAP Sədri İlham Əliyevin qurultaydakı çıxışı ölkənin gələcək inkişaf prioritetlərinin, yeni siyasi reallıqların və qarşıda dayanan vəzifələrin müəyyənləşdirilməsi baxımından xüsusi əhəmiyyət daşıdı. Qurultayda səslənən fikirlər göstərdi ki, Azərbaycanın qarşısında artıq yeni

mərhələnin çağırışları dayanır. Əgər əvvəlki dövrlərdə əsas məqsədlər sırasında ərazi bütövlüyünün və suverenliyin bərpası dayanırdısa, yeni mərhələdə əldə olunan nəticələrin qorunması, ölkənin daha da gücləndirilməsi, iqtisadi potensialın artırılması, təhlükəsizliyin təmin olunması və beynəlxalq münasibətlər sisteminə Azərbaycanın rolunun genişləndir-

ilməsi əsas prioritetlər kimi önə çıxır. Azərbaycan Prezidenti, Yeni Azərbaycan Partiyasının Sədri İlham Əliyev Yeni Azərbaycan Partiyasının VIII Qurultayında çıxışında bildirdi ki, Yeni Azərbaycan Partiyasının qurultayı ölkəmizin ictimai-siyasi həyatında önəmli hadisədir: “Deyə bilərəm ki, partiyaamızın fəaliyyəti, qəbul edilmiş qərarlar və siyasi xətti

təkcə ölkəmiz üçün yox, bölgə üçün böyük önəm daşıyır. Yeni Azərbaycan Partiyası nəinki Azərbaycanın, Cənubi Qafqazın ən böyük siyasi qüvvəsidir. Muxalifət partiyası kimi yarınsa da, 30 ildən çoxdur ki, partiyaımız iqtidardadır. Ölkəmizin son illər ərzində uğurlu və şərəfli yolunda partiyaamızın fəallarınn çox böyük payı var, böyük töhfəsi var”.

YAP İdarə Heyətinin yeni tərkibdə ilk iclası

YAP-ın VIII Qurultayı həm də partiyaamızın qarşısında yeni vəzifələri müəyyənləşdirib. Prezident İlham Əliyevin proqram xarakterli çıxışında bu vəzifələr açıq şəkildə ortaya qoyulur - xüsusilə, partiya üzvlərinin fəallığının daha da artırılması, partiya üzvlərinin təbliğat və ideoloji məsələlərdə aktivliyinin daha da artırılması, təhlükəsizliyimizin təminində cəmiyyətin tömərküzləşməsi kimi məsələlərdə ön planda çıxış etməsi vacib vəzifə kimi qarşıya qoyulur. Oktyabrın 16-da Yeni

Azərbaycan Partiyasının (YAP) İdarə Heyətinin VIII Qurultayda seçilmiş tərkibdə ilk iclasında da bu məsələlər ön planda tutulub. Qeyd edək ki, YAP Sədrinin müavini - Mərkəzi Aparatın rəhbəri Tahir Budaqov 2026-cı il oktyabrın 2-də Yeni Azərbaycan Partiyasının VIII Qurultayında Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Yeni Azərbaycan Partiyasının Sədri cənab İlham Əliyevin qarşımızda duran başlıca vəzifələri və gələcəyə yönəlik strateji hədəfləri müəyyən edən proqram xarakterli nitqinin nəinki ölkə daxilində, beynəlxalq müstəvidə də geniş rezonans doğurduğunu vurğulayıb.

Azərbaycan Prezidentinin partiyanın VIII Qurultayındakı çıxışı dünənimizin qüruru, bugününümüzün reallığı və sabahımızın strateji yol xəritəsidir. Dövlət başçısının nitqində yer alan məsələlər ümumən cəmiyyətin bir hədəf, bir amal uğrunda - Azərbaycanın müstəqilliyi, dövlətçiliyimizin gücləndirilməsi, vətəndaşlarımızın rifahı və təhlükəsizliyimizin təmini uğrunda səfərbər olunmasını şərtləndirir. Yeni Azərbaycan Partiyası da qarşıya qoyulan bu vəzifələrin geniş ictimaiyyətə çatdırılması, ölkəmizin uğurları və nailiyyətlərinin geniş auditoriyalarda daha yaxından tanınması üçün özünə düşən məsuliyyəti tam yerinə yetirir. YAP Sədrinin müavini - Mərkəzi Aparatın rəh-

Azərbaycanın perspektiv inkişaf istiqamətlərini müəyyənləşdirən yol xəritəsi əsasında görülməli işlərlə bağlı konkret tapşırıqlar...

bəri Tahir Budaqov bildirib ki, dövlət başçısının Azərbaycanın müstəqilliyinin qorunması, milli həmrəyliyin daha da möhkəmləndirilməsi, davamlı iqtisadi inkişafın təmin edilməsi və əhəlinin rifahının mütəmadi olaraq yaxşılaşdırılması, ölkəmizin beynəlxalq münasibətlər sisteminə müzakirələrinin daha da gücləndirilməsi, tarixi ədalətin bərpası ilə meydana çıxmış yeni ictimai, sosial-hümanitar və geosiyasi reallıqlar fonunda bölgədə sülh quruculuğu prosesinin irəliləməsi, işğaldan azad edilmiş ərazilərdə soydaşlarımızın təhlükəsiz və

müasir standartlara cavab verən ləyaqətli yaşayışı üçün zəruri şəraitin yaradılması və digər aktual məsələlər ilə əlaqədar dərin məzmunlu çıxışından irəli gələrək ölkəmizin şərəfli inkişaf yoluna əhatəli nəzər salmaqla qarşıda duran vəzifələrə və strateji hədəflərə dair geniş ictimai müzakirələr aparılmaqdadır: “Bu istiqamətdə partiyanın 84 yerli təşkilatı və ərazi partiya təşkilatları tərəfindən də müşavirələr keçirilmişdir. YAP İdarə Heyətinin, Vete-

ranlar Şurasının, Təftiş Komissiyasının, Gənclər Birliyinin üzvlərinin, Milli Məclisdə Yeni Azərbaycan Partiyasını təmsil edən deputatların, Mərkəzi Aparatın məsul əməkdaşlarının, tanınmış ictimaiyyət nümayəndələrinin və partiya fəallarınn iştirakı ilə baş tutan tədbirlərdə geniş müzakirələr aparılmaqla Azərbaycanın perspektiv inkişaf istiqamətlərini müəyyənləşdirən yol xəritəsi əsasında görülməli işlərlə bağlı konkret tapşırıqlar verilmişdir”.

Ramiz Mehdiyev partiya sıralarından xaric edilib...

Partiyaamızın yeni mərhələdə qarşısında duran mühüm vəzifələr var. Bu vəzifələr həm də cəmiyyətin dövlətə daha da yüksək səviyyədə bağlılığının, dövlət-cəmiyyət vəhdətinin inkişafının düsturu ilə tənzimlənir. Dövlətimizə xəyanət edənlər, milli dövlətçiliyimizə qarşı təhlükə yaradanlar bizim aramızda ola bilməzlər. Bu mənada, İdarə Heyətinin iclasında bildirilib ki, bir sıra ağır cinayətlərdə ittiham olunan Ramiz Mehdiyevin partiya sıralarından xaric olunması və onun bütün dövlət təltiflərindən məhrum edilməsi tələbləri irəli sürülüb, yerli təşkilat sədrilərindən bu məsələnin partiya rəhbərliyi qarşısında qaldırılması xahiş olunub. Çoxsaylı müraciətlər nəzərə alınaraq bu məsələ İdarə Heyətinin

iclasına təqdim olunub. Çıxış edən nətiqlər də qatıldıqları müşavirə və digər tədbirlərdə bu məsələnin geniş ictimai rezonans doğurduğunun şahidi olduqlarını, dövlətə xəyanətə, hakimiyyəti qeyri-qanuni yollarla ələ keçirməyə və digər bir sıra cinayət əməllərinə görə təqsirləndirilən Ramiz Mehdiyevin Yeni Azərbaycan Partiyasının sıralarından təmsil olunmağa artıq mənəvi-siyasi haqqının çatmadığını, onun partiya üzvlüyündən xaric olunmasına tələblər olduqlarını vurğulayıblar. Müzakirələrdən sonra Ramiz Ənvər oğlu Mehdiyevin Yeni Azərbaycan Partiyasının üzvlüyündən xaric olunması barədə yekdilliklə qərar qəbul olunub, onun bütün dövlət təltiflərindən məhrum edilməsi ilə bağlı aidiyyəti üzrə vəsatətin qaldırılması məqsəduyğun hesab edilib.

P.İSMAYILOV

Hazırkı global şəraitdə dövlətlərin təhlükəsizliyinin təminində ən mühüm məqamlardan biri də ideoloji təhlükəsizliyin ön planda tutulmasıdır. İdeoloji təhlükəsizlik məsələsi dövlətin ümumi təhlükəsizlik strategiyasının ayrılmaz hissəsidir. Milli maraqların qorunması hərbi və iqtisadi potensialla yanaşı, cəmiyyətin sağlam düşüncə mühitinin, hüquqi şüurun və milli həmrəyliyin müdafiəsini də tələb edir. Vətən müharibəsindən sonra Azərbaycanın yaratdığı yeni geosiyasi reallıqların müəyyən xarici dairələrdə narahatlıq doğurması regional proseslərin dəyişməsi ilə bağlıdır. Belə şəraitdə Azərbaycanın fəaliyyətini

YAP dövlətin ideoloji təhlükəsizliyin təmini istiqamətindəki işlərinə mühüm dəstək verir...

müxtəlif ideoloji çərçivələrdə təqdim etmək, ölkənin daxili ictimai mühitinə təsir göstərmək və cəmiyyətdə süni fikir ayrılıqları yaratmaq cəhdləri ilə qarşılaşmaq mümkündür. İdeoloji təhlükəsizliyin təmin olunması üçün isə təhsilin və biliyin inkişaf etdirilməsi əsas məzmun kimi ön plana çıxır. Eləcə də milli həmrəyliyi dövlətin müstəqilliyinə, suverenliyinə və qanunun aliliyinə yönəlik ortaq mənasibət kimi vacib məsələlərdən birinə çevrilir. Bu yanaşma xarici təsirlərin cəmiyyət daxilində qarşıdurma yaratmaq

imkanlarını məhdudlaşdırır.

Partiyanın İdarə Heyətinin iclasında çıxış edən YAP Sədrinin müavini - Mərkəzi Aparatın rəhbəri vurğulayıb ki, dövlət siyasətinin mühüm prioritetlərindən və milli təhlükəsizliyin əsas istiqamətlərindən biri kimi ideoloji işin yeni reallıqlara və müasir çağırışlara uyğun təkmilləşdirilməsi üçün maarifləndirici tədbirlərin əhatə dairəsinin genişləndirilməsi, fəallarınn ictimai-siyasi aktivliyinin artırılması, həmçinin müasir kommunikasiya texnologiyalarından, rəqəmsal platformalardan və so-

sial media resurslarından səmərəli istifadə olunması olduqca vacibdir. “Bu istiqamətdə sistemli fəaliyyətin mühüm tərkib hissəsi olaraq Heydər Əliyev ideyalarının və azərbaycanlıq ideologiyasının təşviqi, Prezident İlham Əliyevin müasir dövlətçilik strategiyasının təbliği, tarixi yaddaşın qorunması, gənclərin vətənpərvərlik ruhunda tərbiyəsi, Azərbaycan həqiqətlərinin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması və digər istiqamətlərdə işlərin fasiləsiz davam etdirilməsi, bu xüsusda dövlət qurumları, geniş ictimaiyyət və Yeni Azərbaycan Partiyasının yerli təşkilatları arasında əməkdaşlığın daha da gücləndirilməsi son dərəcədə önəmlidir”.

Azərbaycan TÜRKPА-nın fəaliyyətinə böyük önəm verir

Qırğızstanın paytaxtı Bişkek şəhərində TÜRKPА Şurasının 15-ci iclası keçirilib. İclasda Şura üzvləri - Azərbaycan Milli Məclisinin sədri Sahibə Qafarova, Qazaxıstan Respublikası Qurultayının sədri Aybek Dadebay, Qırğızıstan Joqorku Keneşinin sədri Marlen Mamataliyev, Türkiyə Böyük Millət Məclisinin sədri Numan Kurtulmuş, həmçinin TÜRKPА-nın Baş katibi Ramil Həsən iştirak ediblər.

TÜRKPА-nın fəaliyyətində olan sədri, Qazaxıstan Respublikası Qurultayının sədri Aybek Dadebayın açılış nitqindən sonra TÜRKPА sədriyyənin Qazaxıstan Respublikası Qurultayından Qırğız Respublikası Joqorku Kene-

şinə təhvil verilməsi mərasimi keçirilib. Qırğız Respublikası Joqorku Keneşinin sədri Marlen Mamataliyev TÜRKPА sədriyyəni qəbul edərək təşkilatın yeni fəaliyyətdə olan sədri qismində salamlama nitqi ilə çıxış edib.

İclas zamanı parlament sədrləri, eləcə də TÜRKPА-nın Baş katibi çıxış ediblər. Çıxışında ötən dövr ərzində görülmüş işlərin təşkilatın fəaliyyətinin daha da güclənməsinə töhfə verdiyini vurğulayan Milli Məclisin sədri Sahibə Qafarova deyib ki, 14-cü plenar iclasdan sonra keçən dövr bir sıra məqamlarla əlamətdar olub. S.Qafarova bildirib ki, TÜRKPА-nın özünə tarixi, mədəni və mənəvi köklərlə bir-bir-

rinə bağlı olan xalqlarımızın maraqlarına parlament diplomatiyası çərçivəsində xidmət edilməsi kimi mühüm missiya düşür. Milli

li Məclis TÜRKPА çərçivəsində iş birliyinə böyük əhəmiyyət verir.

Qeyd olunub ki, Azərbaycan

parlamentinin nümayəndə heyəti TÜRKPА-nın komissiyalarının iclaslarında, müxtəlif mövzulara həsr edilən tədbirlərində, model

qanunların hazırlanmasında, seçki müşahidə missiyalarının iştirak edib. Həmçinin Milli Məclis TÜRKPА-nın beynəlxalq fəaliyyətinin gücləndirilməsi, digər parlamentlararası təşkilatlarla əməkdaşlıq əlaqələrinin qurulması üçün də təşəbbüs göstərir. Eyni zamanda, S.Qafarova təşki-

latın yeni Baş katibi Ramil Həsənin TÜRKPА-nın fəaliyyətinin gücləndirilməsi, münasibətlərinin inkişafı naminə gördüyü işləri təqdir edib. O, TÜRKPА-nın Bakıda yerləşən katibliyinin fəaliyyətinin daim Milli Məclisin diqqətində olduğunu qeyd edib və bundan sonra da katibliyə fəal dəstək göstəriləcəyini bildirib.

Şura gündəlikdə duran məsələlər üzrə qərarlar qəbul edib. Bu məsələlər TÜRKPА seçki müşahidə missiyalarının yekun hesabatlarının layihələrinin, 2027-ci il üçün büdcə layihəsinin və 15-ci plenar iclasın Bişkek Bəyannaməsinin layihəsinin təsdiqini, 2027-ci il üçün Fəaliyyə-

yət Planının qəbulunu, habelə daimi komissiyaların sədrləri və sədr müavinlərinin, Baş katibin müavinlərinin vəzifələrinə namizədlərin təsdiqini, eləcə də komissiya katiblərinin seçilməsini əhatə edib. Mirlan Usenkanov TÜRKPА-nın Təhsil, mədəniyyət, sosial və humanitar məsələlər komissiyasının katibi seçilib. Aynurə Abutalıbova TÜRKPА-nın Ətraf mühit, təbii ehtiyatlar və sağlamlığın qorunması komissiyasının katibi vəzifəsinə, Baurjan Datkayev isə TÜRKPА-nın İqtisadi əməkdaşlıq komissiyasının katibi vəzifəsinə yenidən seçiliblər.

Nardar BAYRAMLI

Azərbaycan səhiyyəsində yeni islahatlar mərhələsi

Sosial dövlət olan Azərbaycanda səhiyyənin inkişafı davamlı olaraq diqqət mərkəzində saxlanılır. Prezident İlham Əliyevin 19 oktyabr 2026-cı il tarixində imzaladığı fərman və sərəncamlarla bu sahədə is-

lahatların yeni mərhələsinə start verilib.

Yeni mərhələdə qarşıya səhiyyə sistemində idarəetmənin təkmilləşdirilməsi və vətəndaşlara göstərilən xidmətin keyfiyyətinin artırılması ki-

mi mühüm hədəflər qoyulub. Hədəflənən nəticələrə çatmaq üçün ölkəmizin reallıqlarına və müasir çağırışlara uyğun struktur dəyişikliklərinin edilməsi və kadr islahatlarının aparılması nəzərdə tutulur.

Yeni mərhələyə keçidi təmin edəcək möhkəm baza

Təbii ki, zəruri infrastruktur, kadr bazası və hüquqi-təşkilati çərçivələr olmadan səhiyyə sahəsində islahatların yeni mərhələsinə keçidi təmin etmək də mümkün olmazdı. Əvvəlki illərdə reallaşdırılan islahatlar çərçivəsində səhiyyə sistemində qazanılan böyük uğurlar bu sahədə yeni mərhələyə keçid üçün münbit zəmin qismində çıxış edir.

Son 23 ildə Azərbaycan səhiyyəsi Prezident İlham Əliyevin qətiyyətli siyasiradəsi və Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyevanın rəhbərlik etdiyi Heydər Əliyev Fondunun dəstəyi ilə böyük inkişaf yolu keçib. Azərbaycanda dünyanın qabaqcıl ölkələrinin təcrübəsi nəzərə alınmaqla səhiyyə sisteminin inkişafını şərtləndirən möhkəm hüquqi baza yaradılıb, müxtəlif illəri əhatə edən Dövlət proqramları qəbul edilib.

Paralel şəkildə, respublikamızda səhiyyə sisteminin maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi istiqamətində ardıcıl tədbirlər görülür. Belə tədbirlər sırasında ölkə üzrə yeni müasir xəstəxanaların tikilməsini, mövcud səhiyyə müəssisələrinin əsaslı şəkildə yenidən qurulmasını, kadr hazırlığına diqqətin artırılmasını xüsusi qeyd edə bilərik. Bəhs olunan dövrdə ölkə ərazisində müasir tibb müəssisələrinin yaradılması ilə bağlı statistika kifayət qədər zəngindir. Belə ki, son 23 ildə respublikamızda 800-ə yaxın tibb müəssisəsi tikilib və yaxud

olunmuş tibb müəssisələri əhalinin tibbi xidmətlərə çıxış imkanlarını əhəmiyyətli dərəcədə artırıb. Belə ki, Qobustan 17 nömrəli Birləşmiş Şəhər Xəstəxanası üçün köhnə xəstəxananın yerində 60 carpayılıq müasir bina inşa olunub, Xəstəxanada laboratoriya, dializ, mama və təcili yardım şöbələri yaradılıb. Sumqayıt 2 saylı Şəhər Xəstəxanası 2019-2022-ci illərdə tikilib, bu tibb ocağı geniş şöbə və laboratoriyalarla təmin edilib. Qəbələ Rayon Mərkəzi Xəstəxanası 2016-2023-cü illərdə inşa olunub, altı mərtəbədən ibarət kompleksdir. Burada müxtəlif ixtisaslaşdırılmış şöbələr fəaliyyət göstərir. 145 carpayılıq Qazax Rayon Mərkəzi Xəstəxanası 22 min kvadratmetr sahədə tikilərək müasir avadanlıqla təmin edilib. Abşeron Rayon Mərkəzi Xəstəxanası 2021-ci ildə istifadəyə verilib. Bu tibb müəssisəsi 150 carpayılıq kompleksdir və yüksək səviyyəli laboratoriya ilə seçilir. Bakıda modul tipli ilk xəstəxana kompleksi isə pandemiya dövründə inşa edilib və əhəmiyyətli səhiyyə ehtiyaclarını qarşılayıb.

Eyni zamanda, işğaldan azad olunmuş ərazilərdə də səhiyyə müəssisələrinin inşası diqqət mərkəzində saxlanılır. Belə ki, 4,5 hektar ərazidə 180 carpayılıq Füzuli, 210 carpayılıq Ağdam, 150 carpayılıq Cəbrayıl rayon mərkəzi xəstəxanaları inşa edilir. Qubadlı və Cəbrayıl-da modular xəstəxanaların tikintisi

həyata keçirilən islahatlar və genişmiqyaslı infrastruktur layihələri nəticəsində həm regionlarda, həm də paytaxtda tibbi xidmətlərin keyfiyyəti əhəmiyyətli dərəcədə yüksəlib. Yeni xəstəxanaların istifadəyə verilməsi və mövcud olanların bərpası əhalinin tibbi xidmətlərə çıxış imkanlarını genişləndirib, müasir tibbi avadanlıqlarla təminat gücləndirilib. Eyni zamanda, işğaldan azad edilmiş ərazilərdə səhiyyə infrastrukturunun qurulması sosial siyasətin mühüm tərkib hissəsi olmaqla yanaşı, həmin ərazilərdə dayanıqlı məskunlaşmanın təmin edilməsində də strateji rol oynayır.

Bu gün Azərbaycan səhiyyəsi xidmət səviyyəsinin keyfiyyəti və tibb müəssisələrinin sayının görə, regionda liderdir. Ölkələrin rəsmi statistikalarına nəzər saldıqda görürük ki, 2021-ci ildə Azərbaycanda 518, Gürcüstanda 268, Ermənistanda isə 122 xəstəxana olub. Həmin il üzrə xəstəxanalarda carpayı sayı Azərbaycanda 44,5 min, Gürcüstanda 20,8 min, Ermənistanda isə 12,7 min təşkil edib. Bütün ixtisaslardan olan həkimlərin sayına gəldikdə 2021-ci ildə Azərbaycanda 31 min 800, Gürcüstanda 22 min 500, Ermənistanda isə 14 548 kadr olub.

Yeni növ koronavirus pandemiyasının çətin sınağından uğurla çıxması Azərbaycan səhiyyəsinin yüksək inkişaf səviyyəsinə çatmasının əyani göstəricisidir. Təsədüfi deyildir ki, Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı (ÜST) pandemiya dövründə Azərbaycanın nümunəsini

Son 23 ildə Azərbaycan səhiyyəsi Prezident İlham Əliyevin qətiyyətli siyasiradəsi və Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyevanın rəhbərlik etdiyi Heydər Əliyev Fondunun dəstəyi ilə böyük inkişaf yolu keçib. Azərbaycanda dünyanın qabaqcıl ölkələrinin təcrübəsi nəzərə alınmaqla səhiyyə sisteminin inkişafını şərtləndirən möhkəm hüquqi baza yaradılıb, müxtəlif illəri əhatə edən Dövlət proqramları qəbul edilib

yenidən qurulub. Diqqətləyiq haldır ki, yeni yaradılan səhiyyə müəssisələrinin bir çoxu respublikanın bölgələrinin payına düşür. Azərbaycanın regionlarında istifadəyə verilən yeni və əsaslı təmir

planlaşdırılır. 90 carpayılıq Şuşa Mərkəzi Rayon Xəstəxanasının tibbi avadanlıqlarla təchizatı gücləndirilib. Azərbaycanın səhiyyə sisteminə

beynəlxalq səviyyədə ön yaxşılardan biri kimi dəyərləndirib.

TƏBİB keçid dövrünün missiyasını uğurla tamamladı - yeni mərhələnin yeni vəzifələri

Zamanında TƏBİB-in yaradılması icbari tibbi siğortaya keçid dövrünün qaçılmaz və uğurlu bir mərhələsi idi. 2018-ci ildə yaradılan TƏBİB-in əsas vəzifəsi tabeliyində olan dövlət tibb müəssisələrinin fəaliyyətinin təşkili, idarə edilməsi və tibbi xidmətlərin keyfiyyətinin yüksəldilməsi olub. Lakin səhiyyə sistemi inkişaf etdikcə onun idarə olunması qarşısında yeni tələblər meydana çıxır. Tibbi xidmətlərin maliyyələşdirilməsi, kadr siyasəti, regional səhiyyə infrastrukturunu, xəstəxanaların idarə olunması və tibbi xidmətlərin keyfiyyətinə nəzarət arasında

daha sıx əlaqələndirmə zərurəti yaranır. Bu baxımdan, yeni fərman səhiyyə idarəçiliyində növbəti institusional mərhələyə keçidi təmin edəcək.

TƏBİB-in Səhiyyə Nazirliyinə birləşdirilməsi isə keçid dövrünün başa çatması və artıq daha global, vahid və mərkəzləşdirilmiş idarəetmə mərhələsinə keçiddir. Səhiyyə Nazirliyinə birləşdirilən TƏBİB dövlət tibb müəssisələrini sovet dövründən qalan köhnə modeldən çıxarıb icbari tibbi siğortanın yeni maliyyələşmə sisteminə çevik şəkildə uyğunlaşdırmaq üçün yaradılmışdı. Ayrıca, operativ bir idarəet-

mə strukturuna ehtiyac var idi. Hədəf dövlət xəstəxanalarının menecmentini gücləndirmək, xidmət standartlarını sürətlə qaldırmaq və özəl tibb sektoru ilə rəqəbatdə davamlı etmək idi. Keçid dövrünün yaratdığı böyük idarəetmə yükünü və maliyyə mexanizmlərini operativ tənzimləmək üçün xəstəxanaların birbaşa xəstəxana idarəçiliyi ilə məşğul olan bir quruma (TƏBİB-ə) həvalə edilməsi o dövr üçün ön düzgün taktiki addım idi. TƏBİB missiyasını tamamladı - indi isə keçid dövrünün operativ idarəçisiəndən vahid strateji sistemə tərkib hissəsinə çevilir. Dəyişiklik edilməsində məqsəd tibbi siğorta sisteminin daha da təkmilləşdirilməsi və daha çevik, vətəndaş yönümlü modelə keçidi təmin etməkdir.

Mütəxəssislər nə deyirlər?

Öz növbəsində mütəxəssislər, səhiyyə işçiləri ölkəmizdə islahatların yeni mərhələsinə keçid edilməsini, ümumiyyətlə islahatların qayəsini müsbət dəyərləndirirlər. “Əslində, bu prosesin əsas fəlsəfəsi illər əvvəl müəyyən edilmiş strateji istiqamətlə bağlıdır. İcbari tibbi siğorta sisteminə keçid dövründə TƏBİB-in yaradılması həmin mərhələnin obyektiv zərurətlərindən irəli gəlirdi. Çünki uzun illər sovet idarəetmə modelindən miras qalmış səhiyyə strukturlarının mövcud təşkilatı və maliyyə mexanizmləri icbari tibbi siğortanın tələb etdiyi çevik, operativ və nəticəyönümlü idarəetmə prinsiplərinə tam uyğun deyildi. Xəstəxanaların yeni maliyyələşmə sistemində uyğunlaşdırılması, tibbi xidmətlərin təşkili, idarəetmə mexanizmlərinin yenilənməsi və gündəlik fəaliyyətin operativ tənzimlənməsi üçün ayrıca bir qurumun yaradılması zərurəti meydana çıxmışdı. TƏ-

BİB məhz bu tarixi keçid mərhələsinin tələblərinə cavab vermək məqsədilə formalaşdırılmışdı və ötən dövrdə səhiyyə sisteminin yeni modelə uyğunlaşdırılmasında mühüm rol oynadı”.

Bu fikirləri “Yeni Azərbaycan”a açıqlamasında Milli Məclisin Səhiyyə komitəsinin sədr müavini Rəşad Mahmudov bildirib. Bu gün baş verən dəyişiklikləri əvvəlki qərarlardan imtina və ya geriyyət dönüş kimi deyil, əksinə, başlanmış islahatların daha geniş və strateji müstəviyə keçirilməsi kimi dəyərləndirən deputat deyib: “Səhiyyə siyasəti yalnız dövlət xəstəxanalarının idarə olunmasından ibarət deyil. Müasir səhiyyə sistemi dövlətə məxsus tibb müəssisələri ilə yanaşı, müxtəlif dövlət qurumlarının tabeliyində fəaliyyət göstərən tibbi xidmət strukturlarını, özəl tibb müəssisələrini və ümumilikdə ölkədə səhiyyə xidməti göstərən bütün subyektləri əhatə edən vahid siyasət,

koordinasiya və tənzimləmə mexanizminə əsaslanmalıdır. Bu baxımdan Səhiyyə Nazirliyinin rolunun gücləndirilməsini yalnız inzibati tabelik dəyişikliyi kimi deyil, bütün səhiyyə sisteminin vahid strateji baxış əsasında əlaqələndirilməsi istiqamətində atılan addım kimi görürəm. Burada söhbət bütün tibb müəssisələrinin birbaşa inzibati idarəetməsinin eyni quruma verilməsindən deyil, onların fəaliyyətini tənzimləyən ümumi prinsiplərin, keyfiyyət standartlarının, hüquqi təminatların və səhiyyə siyasətinin vahid mərkəzdən koordinasiya olunmasından gedir”.

Rəşad Mahmudov qeyd edib ki, belə bir yanaşmada dövlət və özəl tibb müəssisələrinin hüquqlarının qorunması, onların fəaliyyətinə bərabər və şəffaf yanaşmanın təmin edilməsi, tibbi xidmətin keyfiyyətinə nəzarət, resurslardan səmərəli istifadə və vətəndaşların tibbi xidmətlərə əlçatanlığı əsas prioritetlər olmalıdır. “Keçid dövrünün idarəetmə mexanizmləri ilə oturmaşmış və dayanıqlı səhiyyə sisteminin idarə-

Səhiyyə sistemi inkişaf etdikcə onun idarə olunması qarşısında yeni tələblər meydana çıxır. Tibbi xidmətlərin maliyyələşdirilməsi, kadr siyasəti, regional səhiyyə infrastrukturunu, xəstəxanaların idarə olunması və tibbi xidmətlərin keyfiyyətinə nəzarət arasında daha sıx əlaqələndirmə zərurəti yaranır. Bu baxımdan, yeni fərman səhiyyə idarəçiliyində növbəti institusional mərhələyə keçidi təmin edəcək

İslahatların əsas strateji hədəfləri

Dövlət başçısının fərmanına əsasən, səhiyyə sistemində struktur islahatlarının aparılması özündə bir sıra strateji hədəfləri ehtiva edir. Beləliklə, TƏBİB-in Səhiyyə Nazirliyinin tabeliyinə verilməsi isə aparılmış səhiyyə islahatının əsas strateji hədəfləri aşağıdakılardır:

- Vahid strateji idarəetmənin formalaşdırılması - səhiyyə sisteminin inkişafı üzrə vahid strateji yanaşmanın tətbiqi və idarəetmədə koordinasiyanın gücləndirilməsi.
- İdarəetmədə məsuliyyət və hesabatlılığın artırılması - səhiyyə sisteminin fəaliyyət nəticələrinə görə vahid məsuliyyət mexanizminin formalaşdırılması.
- İdarəetmə proseslərinin optimallaşdırılması - təkrarlanan funksiyaların aradan qaldırılması, bürokratik prosedurların azaldılması və qərarların qəbulunun sürətləndirilməsi.
- Tibbi xidmətlərin keyfiyyətinə vahid yanaşma - bütün dövlət tibb müəssisələrində vahid keyfiyyət standartlarının və nəticəyönümlü qiymətlə-

ləndirmə mexanizmlərinin tətbiqi.

5. Əhalinin sağlamlıq göstəricilərinin daha yaxşılaşdırılması - səhiyyə sisteminin fəaliyyətinin əhalinin sağlamlıq nəticələrinə əsaslanan yanaşma üzərində qurulması.

6. Səhiyyədə rəqəmsal integrasiyanın gücləndirilməsi - mövcud informasiya sistemlərinin integrasiyası, məlumat mübadiləsinin təkmilləşdirilməsi və rəqəmsal idarəetmə imkanlarının genişləndirilməsi.

7. Səhiyyə islahatlarında vahid yanaşmanın təmin edilməsi - müxtəlif istiqamətlər üzrə həyata keçirilən islahatların qarşılıqlı və əlaqələndirilmiş şəkildə icrası.

8. Tibbi təhsillə səhiyyə sisteminin ehtiyaclarının uzlaşdırılması - tibb kadrlarının hazırlanması və peşəkar inkişafının ölkənin real səhiyyə ehtiyaclarına uyğunlaşdırılması.

Gözlənilən əsas nəticə daha çevik, koordinasiyalı, maliyyə baxımından dayanıqlı və vətəndaş məmnunluğuna yönəlməmiş vahid səhiyyə idarəetmə modelinin formalaşdırılmasıdır.

rəetmə prinsipləri eyni ola bilməz. Birinci mərhələdə əsas məqsəd mövcud sistemi dəyişikliklərə hazırlamaq və yeni maliyyələşmə modelini işlək vəziyyətə gətirmək idisə, növbəti mərhələdə əsas vəzifə formalaşmış mexanizmləri ümumi səhiyyə siyasəti çərçivəsində birləşdirmək, koordinasiyanı gücləndirmək və sistem bütövlüyünü təmin etməkdir. Bu mənada, bugünkü dəyişiklikləri dövlətin səhiyyə siyasətində ardıcılığın ifadəsi və mərhələli islahat məntiqinin davamı kimi qiymətləndirirəm. Əlbəttə, istənilən struktur islahatının real nəticəsi yalnız idarəetmə sxeminin dəyişməsi ilə deyil, vətəndaşın gündəlik həyatında hiss etdiyi müsbət dəyişikliklərə ölçülməlidir. Əgər bu proses tibbi xidmətlərin keyfiyyətinin yüksəlməsinə, əlçatanlığın artmasına, dövlət və özəl sektor arasın-

da daha sağlamlıq əməkdaşlığının qurulmasına, tibb işçilərinin fəaliyyət şəraitinin yaxşılaşdırılmasına və bütövlükdə səhiyyə sisteminin daha şəffaf və səmərəli işləməsinə xidmət edəcəksə, o zaman islahatın əsas məqsədinə nail olunduğunu söyləmək mümkün olacaq. Mənim düşüncəmə görə, burada ən mühüm məqam ondan ibarətdir ki, səhiyyə siyasətinin mərkəzində ayrı-ayrı qurumlar deyil, insan və onun sağlamlığı dayanmalıdır. Dövlətin səhiyyə sahəsində həyata keçirdiyi mərhələli dəyişikliklərin də son məqsədi məhz hər bir vətəndaşın keyfiyyətli, əlçatan və etibarlı tibbi xidmətlə təmin olunduğu müasir, vahid və dayanıqlı səhiyyə sisteminin formalaşdırılmasıdır”, - deyərək MM-in Səhiyyə komitəsi sədrinin müavini vurğulayıb.

Mübariz ABDULLAYEV

İƏT müstəvisində növbəti uğur...

Təşkilat Azərbaycanla bağlı dörd qətnaməni yenidən qəbul edib

Azərbaycanın xarici siyasətində beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlıq mühüm yer tutur. Məhz bunun nəticəsidir ki, ölkəmiz bir sıra beynəlxalq platformaların fəal üzvüdür. Eyni zamanda, Azərbaycan beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində də aktiv siyasət həyata keçirir. Bu təşkilatlar arasında İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı xüsusi vurğulanmalıdır.

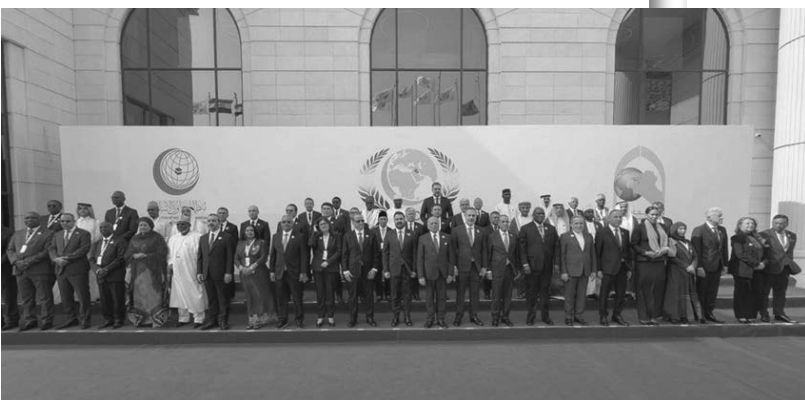
Azərbaycan İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı ailəsinin fəal üzvü kimi həm ikitərəfli əsasda, həm də beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində üzv dövlətlərlə sıx əməkdaşlıq edir. Son bir neçə il ərzində Azərbaycanda İslam Əməkdaşlıq Təşkilatına üzv dövlətlərin xarici işlər, mədəniyyət, turizm, təhsil, əmək və digər nazirliyi səviyyəsində bir sıra görüşlər keçirilib. Bundan başqa, İƏT Baş katibinin və təşkilatın məsul şəxslərinin intensiv olaraq ölkəmizə səfərləri Azərbaycanın müsəlman dünyasında nüfuzunun və mövqeyinin əyani göstəricisidir. Biz bu faktlara ölkəmizin 2017-ci ildə İslam Həmrəyliyi Oyunlarına ev sahibliyi etməsini də əlavə edə bilərik.

Yeri gəlmişkən, oktyabrın 17-18-də İraqın paytaxtı Bağdad şəhərində İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının (İƏT) Xarici İşlər Nazirləri Şurasının (XİNS) 52-ci sessiyası keçirilib. Xarici İşlər Nazirliyinin Mətbuat xidməti idarəsindən verilən məlumata görə, Azərbaycanı sessiyada xarici işlər nazirinin müavini Yalçın Rəfiyevin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti təmsil edib. Sessiya zamanı İƏT üzv dövlətlərinin gündəliyində olan aktual məsələlər, regional və beynəlxalq çağırışlar, İƏT məkanında baş verən

İƏT-in fəal üzvü...

yeniliklər, əhəmiyyətli hadisələr, eləcə də üzv dövlətlər arasında əməkdaşlığın genişləndirilməsi və təşkilatın fəaliyyətinin səmərəliliyinin artırılması üzrə müzakirələr aparılıb.

Tədbir çərçivəsində əsas plenar iclasda və "Sülh və davamlı inkişafın təşviqində dialoq və həmrəylik - iki əsas sütun" mövzusunda həsr olunmuş xüsusi sessiyada çıxışlar edilib. Y.Rəfiyev çıxışında regionda baş

verən hərbi qarşıdurmalar, artan gərginlik və dünyada İslamofobiya trendinin yüksəlməsi ilə bağlı narahatlıq ifadə edib, Azərbaycan və Ermənistan arasında normalaşma prosesi, Fələstin məsələsi, eləcə də ölkəmizin qarşıdan gələn İƏT Zirvə Konfransına sədrliyinin prioritetlərinə toxunub.

Bağdad Bəyannaməsinin əhəmiyyəti...

Sessiyanın yekununda isə siyasi, iqtisadi, humanitar-mədəni və bir sıra digər istiqamətlərlə bağlı qətnamələr, habelə Bağdad Bəyannaməsi qəbul edilib. Tədbirin Azərbaycan üçün əsas əlamətdar nəticələrindən biri İƏT XİN Şurası tərəfindən ölkəmizlə bağlı önəmli əsasda qəbul edilən dörd qətnamənin ("Ermənistan Respublikasının Azərbaycan Respublikasına qarşı təcavüzünün nəticələrinin aradan qaldırılması", "Azərbaycan Respublikasına iqtisadi yardım", "Ermənistan Respublikasının Azərbaycan Respublikasına qarşı təcavüzü nəticəsində Azərbaycan ərazilərində İslam tarixi və mədəni abidə-

lərinin və izlərinin dağıdılması və təhqir edilməsi" və "1992-ci il Xocalı qətliamının qurbanları ilə həmrəylik") müvafiq yenilikləri əks etdirməklə yenidən qəbul edilməsi və Bağdad Bəyannaməsində Azərbaycan-Ermənistan normalaşma prosesi ilə bağlı bəndin yer alması olub.

Bağdad Bəyannaməsində Azərbaycan-Ermənistan normalaşma prosesindəki irəliləyişlər, xüsusilə iki dövlət arasında sülh və dövlətlərarası münasibətlərin təsis olunması haqqında Sazişin paraflanması alqışlanır, Ermənistan tərəfinə İƏT üzv dövlətləri adından sülh sazişinin imzalanması istiqamətində yerdə qalan hüquqi və siyasi əngəllərin aradan qaldırılması ilə bağlı çağırış edilir. İşğaldan azad edilmiş ərazilərin bə-

pası və yenidən qurulması söylərinə Azərbaycan Respublikası Hökuməti və xalqı ilə həmrəylik ifadə edilir, habelə həmin ərazilərdə minalardan təmizlənmə fəaliyyətinə fəal dəstək verilməsi üçün İƏT üzv dövlətlərinə çağırış edilir.

Bununla yanaşı, sessiya çərçivəsində baş tutmuş müvafiq səsvermənin nəticələrinə əsasən Azərbaycan nümayəndəsi Aydın Səfərxanlı İƏT Müstəqil Daimi İnsan Haqları Komissiyasının 2027-2030-cu illər üzvü seçilib. Tədbir çərçivəsində Y.Rəfiyev ilə Qambiyanın xarici işlər naziri Serinq Modu Njiye, Türkiyənin xarici işlər nazirinin müavini Musa Kulaklıkaya və İraqın xarici işlər nazirinin müavini Məhəmməd Hüseyn Bəhr Əl-Ulum arasında ikitərəfli görüşlər keçirilib. Görüşlərdə İƏT çərçivəsində bu ölkələrlə əməkdaşlıq məsələləri müzakirə edilib.

Ölkəmiz İslam həmrəyliyinə töhfələr verir

nə dəstək nümayiş etdirib. Bu qurum, həmçinin Xocalı faciəsini soyqırımı kimi tanıyıb. Təqdirəlayiq haldır ki, 44 günlük Vətən müharibəsində də İƏT Azərbaycanın haqq işinə dəstək nümayiş etdirib. İƏT-in Baş Katibliyinin, İƏT-in Ermənistanın Azərbaycana qarşı təcavüzü ilə bağlı Təmas Qrupunun üzvlərinin və İslam Ölkələri Elm, Təhsil və Mədəniyyət Təşkilatının (İSESCO) nümayəndə he-

yətləri bir neçə dəfə ölkəmizin işğaldan azad edilmiş ərazilərinə səfər ediblər. Onların Ermənistan tərəfindən İslam irsinə qarşı törədilmiş vəhşiliklərin bilavasitə şahidi olmasının da böyük əhəmiyyəti var. Çünki Ermənistanın İslama qarşı tutduğu düşmənçilik mövqeyi bütün müsəlman ölkələrinin ictimaiyyətinə çatdırılır.

Nardar BAYRAMLI

Mərkəzi Bankdan yeni inflyasiya proqnozları

Qiymət indeksi bu il 6,1 faiz, 2027-ci ildə isə 5,8 faiz təşkil edəcək

Mərkəzi Bank (MB) ölkəmizdə qiymət sabitliyi ilə bağlı yenilənmiş ehtimalları açıqlayıb. Baza proqnozlarımıza əsasən, inflyasiya 2026-cı ilin sonuna 6,1 faiz, 2027-ci ilin sonuna isə 5,8 faiz təşkil edəcək. MB sədri Taleh Kazimov bildirib ki, inflyasiya ortamüddətli dövrdə hədəf diapazonu daxilində gözlənilsə də, təklif amilləri ilə bağlı inflyasiyanın artması riskləri mövcuddur. Belə ki, müxtəlif bölgələrdə davam edən geosiyasi gərginliklər fonunda artan bir sıra xarici bazar amilləri, ətraf regionlarda və Azərbaycanın sıx ticari müba-

dilələr həyata keçirdiyi ölkələrdə qiymət dalğalanmalarının artması inflyasiya təzyiqlərini yüksəldə bilər.

Baş verən global təsirlərə baxmayaraq, Mərkəzi Bank prioritet hədəfinə uyğun olaraq, məzənnə sabitliyini əsas nominal lövbər kimi qorumaqla faiz dərəcələrinin ötürücülüyünü gücləndirmək və dərinləşdirmək, eyni zamanda, daxili inflyasiya baxımından banklararası faiz dərəcələrini əlavə vasitə kimi istifadə etmək niyyətindədir. Belə ki, daxili bazar mühitində inflyasiya amilləri tam neytallaşmış vəziyyətdə qalmaqdadır. Bu istiqamətdə mühüm faktorlardan biri kimi banklararası təminatşpul bazarında istinad faiz dərəcəsi olan AZIR bir ildən artıqdır ki, ikinci dərəcəli əməliyyat hədəfi rolunu oynayır. AZIR ilə uçot dərəcəsi arasındakı fərq azalıb. Ötən il Avropa Yenidənqurma və İnkişaf Bankının birbaşa AZIR-ə istinad edilən dəyişən faizli istiqrazlar buraxması bu göstəricinin etibarlılığına verilən daha güclü dəstək verir. Nəticədə qiymət sabitliyinin qorunması dayanıqlılığını gücləndirir.

T.Kazimov 3 əsas prioriteti diqqətə çatdırıb. Bunlar faiz dərəcələrinin bazar faizlərinə ötürücülüyünü gücləndirmək, AZIR-ə istinad edən maliyyə alətlərinin çeşidinin genişləndirilməsi, o cümlədən gəlirlilik əyrisinin formalaşdırılması vasitəsilə kapital və pul bazarlarını dərinləşdirmək, habelə məlumat analitikası və süni intellektdən istifadə etməklə proqnozlaşdırma imkanlarını təkmilləşdirmək kimi hədəf istiqamətləridir.

Strateji hədəf birrəqəmli inflyasiya dəhlizinin qorunub saxlanmasıdır

Ümumilikdə, Mərkəzi Bank baza ssenarisı üzrə qiymət indeksinin 2026-cı və növbəti illərdə birrəqəmli həddə qorunub saxlanmasını təmin edəcəyinə əminidir. Xatırladaq ki, 2026-cı ilin ötən 9 ayı ərzində inflyasiya 5,7 faiz təşkil edib. Hökumət MB ilə birgə koordinasiyalı fəaliyyət çərçivəsində potensial riskləri nəzərə alaraq cari ildə və orta-

müddətli dövrdə büdcə xərclərinin və kredit qoyuluşlarının inflyasiyaya təsirləri xüsusi diqqətdə saxlanmağı düşünür. Nazirlər Kabinetinin 15 iyul 2023-cü il tarixli sərəncamından irəli gələn tələbləri qarşıdakı illərdə əsas yol xəritəsi kimi digər iqtisadi qurumlar tərəfindən diqqətdə saxlanılacaq. Ələlxüsus da monetar və fiskal siyasətin sıx əlaqələndirilməsi istiqamətində görüləcək səmərəverici tədbirlər yenə də əsas çağırış kimi iqtisadi blokun masasında qalacaq. MB öz mandatına uyğun olaraq zəruri nəzarət alətlərini davam etdirəcək.

artan istiqamətdə qiymət dəyişkenliyinin güclənməsinə səbəb olub. İlin qalan dövründə bu proseslərin davam etməsi ticarət tərəfdaşlarında inflyasiyanın dinamikasını müəyyən edən əsas amil olacaq. Ümumilikdə, proqnozlara görə, inflyasiyanın əhəmiyyətli hissesinin təklif amilləri hesabına formalaşacağı gözlənilir.

BVF ilə yanaşı, digər beynəlxalq maliyyə institutları tərəfindən də cari il üzrə inflyasiya proqnozları dəyişdirilib. Dünya Bankı, Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyası, Asiya İnkişaf Bankı, "Standard & Poor's" növbəti yarımillikdə idxal inflyasiyasının ticarət tərəfdaşlarındakı inflyasiya ilə yanaşı, Mərkəzi Bankın yürüdəcəyi nominal effektiv məzənnənin dinamikasından da asılı olacağını yəqin edir.

E.CƏFƏRLİ

Son 5 ilin rekordu

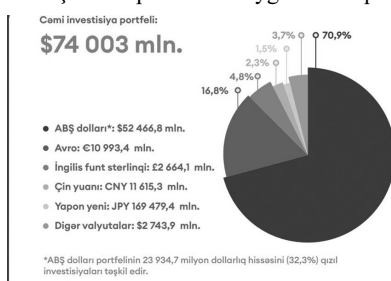
Dövlət Neft Fondu investisiya gəlirlərini ən yüksək həddə çatdırıb

Azərbaycanın milli suveren institutu olan Dövlət Neft Fondu (ARDNF) gəlirlər portfelini artırmaqdadır. Fond 2026-cı ilin yanvar-sentyabr aylarında neft-qazın satışından 7 milyard 343,9 milyon manat, bonus ödənişləri və tranzitdən 0,9 milyon manat, akr hesabı ödənişlərdən isə 4,9 milyon manat gəlir əldə edib. Fonda "Azəri-Çıraq-Günəşli" yatağından 6 milyard 570,6 milyon manat, "Şahdəniz" yatağından isə 565,1 milyon manat vəsait daxil olub. Ötən 9 ayda DNF-nin investisiya portfelində böyüyüb, investisiyalardan əldə edilən xalis gəlir 4 milyard 52 milyon dollara çatıb. Ən yüksək gəlirlilik səhm investisiyalarında qeydə alınıb. Xatırladaq ki, 5 il əvvəl - 2021-ci ildə bu göstərici 1,9 milyard dollar idi. Beləliklə, səhm investisiyalarından gəlir son 5 ildə 2,2 dəfədən çox artıb və Neft Fondunun investisiya gəlirləri son 5 ilin rekorduna çatıb.

Ümumilikdə, Dövlət Neft Fondunun aktivləri oktyabrın 1-nə olan müddətə 74 milyard 4 milyon dolları təşkil edib ki, bu da yanvarın 1-i ilə müqayisədə 0,6 faiz çoxdur.

Təkmil və mükəmməl investisiya siyasəti

Neft Fondunun investisiya siyasəti sərmayə portfelinin hədəflərini, proqnozlaşdırılan həcmi, valyuta tərkibini, vəsaitlərin strateji bölgüsünü, hədəf gəlirlirliyi və bir sıra risk hədəflərini müəyyən edir. Bu siyasətə uyğun olaraq fondun investisiya portfelinə yeni maliyyə alətləri - səhmlər, qızıl, daşınmaz əmlak daxil edilib. Fond global iqtisadi mühitə və investisiya bazarlarında baş verən proseslərə uyğun olaraq

öz investisiya siyasətini daim təkmilləşdirir, risklərin aşağı olması şərtlə maksimum gəlirlirliyin əldə edilməsinə imkan verən investisiya siyasəti həyata keçirir. Hazırda məcmu aktivlərinin həcmi 74 milyard dolları ötən DNF borc öhdəlikləri və pul bazarı alətləri, səhmlər, qızıl, daşınmaz əmlak və infrastruktur kimi müxtəlif sahələrə əhatə edən, global miqyasda səhif diversifikasiya olunmuş investisiya strategiyasını daha da təkmilləşdirir.

Fondun aktivlərinin böyüməsində qiymət və hasilat faktorları təsiredici funksiya daşıyır, fəvkar maliyyə siyasəti, ələlxüsus da Neft Fondunun global investor kimi aparıcı oyunçuya çevrilməsi və rezervlərin uğurlu idarəedilməsində qazandığı daxilolmaların rolu da xüsusi rol oynamaqdadır.

Global investorlar ailəsində layiqli yer

Dövlət Neft Fondunun global investisiya şirkətləri ilə əlaqələri də son illərdə yeni mərhələyə daxil olub. Fondun səhm portfelinə "MSCI World" və "MSCI Europe ex UK" indekslərinə daxil olan şirkətlərin səhmləri, "Neuberger Berman" şirkətinin idarəetməsində olan özəl səhm fondları, Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyası, Avropa Yenidənqurma və İnkişaf Bankı, "Blackstone", "Fondo Strategico Italiano", "BC Partners", "Carlyle Group",

"BlackRock" və "Brookfield"lə anlaşma

Ötən il DNF ABŞ-də yerləşən və "BlackRock"un tərkibinə daxil olan "Global Infrastructure Partners" (GIP) investisiya şirkəti ilə tərəfdaşlıq çərçivəsində London Qatvık hava limanına 50 milyon funt sterlinq məbləğində investisiya həyata keçirib. Bu sərmayə DNF-nin Avropa bazarında həyata keçirdiyi ən əhəmiyyətli infrastruktur investisiyalarından biri olmaqla, fondun global infrastruktur layihələrində uzunmüddətli iştirakını və dayanıqlı inkişafa sadıqlığını bir daha nümayiş etdirir.

Bir neçə ay əvvəl global sərmayə sektorunun liderlərindən olan "Brookfield" şirkəti ilə imzalanmış anlaşma memorandumuna əsasən, tərəflər arasında geniş institusional əlaqələr inkişaf etdiriləcək. Əməkdaşlıq çərçivəsində tərəflər enerji və özəl kapital başda olmaqla müxtəlif sahələrdə perspektivli investisiya imkanlarını araşdıracaq, eyni zamanda global institusional investorların regional investisiya imkanlarına çıxışının genişləndirilməsinə töhfə verəcəklər.

Tərəfdaşlıq "Brookfield"ın Azərbaycan da fəaliyyət imkanlarının və əhatə dairəsinin genişlənməsinə şərait yaradacaq. Əməkdaşlığın növbəti mərhələlərində digər beynəlxalq institusional investorların da cəlb olunması və bununla investisiyaların daha geniş miqyasda həyata keçirilməsi nəzərdə tutulur.

Yüksək investisiya reytingi

Fondun investisiya reytingi beynəlxalq kredit agentlikləri "Standard & Poor's" tərəfindən verilmiş "A" və "Fitch" - "Moody's" tərəfindən verilmiş ya "A2" kredit reytingindən ibarətdir.

Fondun vəsaitlərinin idarə edilməsindən əldə olunan gəlirləri artıq 15 milyard dolları ötürüb. Fond, təkcə maliyyə noticələrini yaxşılaşdırmaqla kifa-

yətlənmir, eyni zamanda, Azərbaycanın global iqtisadi müstəvidə mövqeyini möhkəmləndirən layihələrə investisiya qoymaqla, davamlı inkişafa və gələcək nəsillərin mənafeyinə xidmət edən əsas maliyyə dayaqlarından biri kimi çıxış edir. Hazırda aktivlərinin həcmi 61,7 milyard dollar təşkil edən Dövlət Neft Fondu Azərbaycanın davamlı inkişafına və iqtisadi potensialının möhkəmləndirilməsinə dəyərli töhfələr verən mühüm təşkilat kimi yeni çağırışlar əsasında maliyyə-investisiya uğurlarını davam etdirməkdədir.

Aktivlərinin artması ölkəmizin strateji valyuta ehtiyatlarını möhkəmləndirir

DNF-nin aktivlərinin artması Azərbaycanın xalis strateji valyuta ehtiyatlarının möhkəmlənməsində də mühüm rol oynayır. Strateji ehtiyatlarının 85 faizi təxminən fondun portfelində qorunub saxlanılır. Ümumilikdə, həmin ehtiyatlar ölkəmizin makroiqtisadi sabitliyinin möhkəmlənməsində, dayanıqlı iqtisadi dəyər zəncirinin formalaşmasında xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Hazırda Azərbaycanın xalis valyuta rezervlərinin həcmi ümumi daxili məhsulu (ÜDM) xeyli üstələyib. Bu, dünyada ən yaxşı göstəricilərdən biridir.

İqtisadi təhlükəsizlik üçün zəmanətverici rol oynayan strateji valyuta ehtiyatları Azərbaycanda riskləri tam neytrallaşdırır. Ümumilikdə, strateji valyuta ehtiyatlarının yüksək templə artımı ölkə iqtisadiyyatının müstəqil xarici böhran təsirlərinə qarşı həssaslığını azaldan və güclü makroiqtisadi bufer formalaşdırır amildir. Hazırkı mürkəb geoiqtisadi risklər və global təhdidlərin artdığı dövrdə, habelə enerji bazarındakı dalğalanmalar fonunda Azərbaycanın mövcud strateji valyuta ehtiyatlarının həcmi möhkəm iqtisadi sığortadır.

E.CƏFƏRLİ

ARDNF-nin investisiya portfelinin aktivlər üzrə bölgüsü

ABŞ Orta Dəhlizin inkişafına dəstək verəcək

ABŞ Mərkəzi Asiya ölkələri ilə əlaqələri genişləndirmək niyyətindədir. Oktyabrın 19-da Özbəkistanın Səmərqənd şəhərində Mərkəzi Asiya ölkələri və ABŞ-ın xarici siyasət idarələ-

“C5+1” görüşü çərçivəsində vacib müzakirələr aparılıb

rinin rəhbərlərinin görüşü (C5+1) də bunu təsdiqləyir. Görüşdə ABŞ və Mərkəzi Asi-

ya ölkələri arasında strateji əməkdaşlığın genişləndirilməsi, regionda sülhün və iqtisadi rifa-

hın təşviqi məsələləri diqqət mərkəzində olub. ABŞ-ın Dövlət katibi Marko Rubio C5+1

diplomatik platforması çərçivəsində strateji əməkdaşlığın ABŞ və Mərkəzi Asiya ölkələri üçün daha dinc və fəvriyan gələcəyin təmin edilməsinə verdiyi töhfəni vurğulayıb.

ABŞ Mərkəzi Asiyada möhkəmlənməyə çalışır

Rubio bəyan edib ki, ABŞ Özbəkistan və Mərkəzi Asiya üçün digər ölkələri ilə milyardlarla dollar dəyərində müqavilələr imzalamayı planlaşdırır. Onun sözlərinə görə, Amerikanın təxminən 300 şirkətinin nümayəndələri Səmərqənd şəhərinə gəlib. Rubio Vaşinqtonun region ölkələri ilə iqtisadi-ticarət əməkdaşlığını genişləndirməkdə maraqlı olduğunu vurğulayıb.

Dövlət katibi diqqətə çatdırıb ki, ABŞ Transxəzər Beynəlxalq Nəqliyyat Marşrutunun (TBNM) və ya Orta Dəhliz) infrastrukturunu inkişaf etdirmək və tərəfdaşlara ABŞ və Mərkəzi

Asiya bazarlarına çıxışı üçün daha böyük imkanlar yaratmaq niyyətindədir. Rubionun sözlərinə görə, Mərkəzi Asiya tarixən Şərq və Qərbdə arasında ticarət yollarının qovşağı olub və bu gün beynəlxalq ticarətdə yenidən mühüm rol oynamağa hazırdır. Region həmçinin bütün ölkələrin gələcəyi üçün həlledici əhəmiyyət daşıyan materialların tədarük etdiyi investisiya və ixrac mərkəzinə çevrilir.

O qeyd edib ki, Vaşinqton Amerika iqtisadiyyatının müstəqilliyini qoruyub saxlamaq və etibarsız tərəfdaşlardan və ya rəqiblərdən asılı olmaq üçün özünün əsas sənaye sahələrinin və təchizat zəncirlərinin təhlükəsizliyini təmin etməyə çalışır.

Rubio əlavə edib ki, ABŞ Prezidenti Donald Tramp və Mərkəzi Asiya ölkələrinin liderləri ticarət və investisiyaların genişləndirilməsi üçün əlverişli normativ-hüquqi şərait və əmək bazarında şərait yaratmaq barə-

də razılığa gəliblər. Hazırkı görüşdə tərəflər bu razılaşmaların həyata keçirilməsini davam etdirmək niyyətindədirlər. Vaşinqtonun digər prioritetləri sırasında Rubio kritik əhəmiyyətli minerallar üzrə dialoq çərçivəsində enerji təhlükəsizliyinin möhkəmləndirilməsini və yüksək əlavə dəyərə malik integrasiya olunmuş təchizat zəncirlərinin inkişaf etdirilməsini qeyd edib.

ABŞ, həmçinin Mərkəzi Asiya inkişaf etməkdə olan texnologiya sektorlarında qabaqcıl Amerika texnologiyaları ilə işləmək üçün minlərlə gənc mütəxəssis hazırlamaq niyyətindədir. Bundan əlavə, “C5+1” çərçivəsində ikitərəfli ticarət və investisiyaların əhəmiyyətli dərəcədə artırılması üçün dövlət və özəl sektorlar arasında dialoqun dəstəklənməsi planlaşdırılır. “Bu qrupun söyləri bir-
ləşdirmək və ölkələrimizin son vaxtlar misli görünməmiş inkişafına nail olmaq imkanı var”, - deyər, dövlət katibi vurğulayıb.

Marko Rubio deyib ki, ABŞ ilə Mərkəzi Asiya ölkələri arasında əməkdaşlıq dövlətlərin suverenliyinin möhkəmləndirilməsinə və ümumi rifahın yüksəldilməsinə imkan verəcək.

Nadir minerallar sahəsində prioritet əməkdaşlıq...

Özbəkistan isə Mərkəzi Asiya-ABŞ tərəfdaşlığında nadir minerallar sahəsində əməkdaşlığı əsas prioritetə çevirməyi təklif edib. Bunu Özbəkistanın xarici işlər naziri Baxtiyov Saidov “C5+1” görüşündə bildirib. Nazir qeyd edib: “Əsas prioritetlərimizdən biri olaraq, mineral xammalın geoloji kəşfiyyatı və emalından tutmuş, yerli sənaye klassiklərinin yaradılmasına qədər nadir minerallar sahəsində strateji tərəfdaşlığın inkişaf etdirilməsini təklif edirik”. O əlavə edib ki, Mərkəzi Asiya zəngin təbii sərvətlərə, böyüyük bazarlara və insan kapitalına, ABŞ isə qabaqcıl texnologiyalara, investisiya kapitalına, sahibkarlıq təcrübəsinə malikdir. Xarici işlər naziri vurğulayıb ki, 2015-ci ildə Səmərqənddə keçirilən ilk “C5+1” görüşündən bəri Mərkəzi Asiya daha da güclənib, birləşib və öz gələcəyini müstəqil şəkildə müəyyən etmək qabiliyyətinə çatıb. Saidov bildirib ki, Özbəkistan “C5+1” Katibliyinin həmsədri vəzifəsini öz üzərinə götürərək əldə edilən razılaşmaların praktiki həyata keçirilməsinə diqqət yetirmək niyyətindədir.

Qeyd edək ki, Rubionun Səmərqənd səfəri çərçivəsində Özbəkistan və ABŞ arasında ticarət, investisiya və texnoloji əməkdaşlıq sahəsində ümumi dəyəri 12 milyard dollar olan 54 saziş imzalanıb.

“C5+1” formatında keçirilən görüşün yekunlarına dair Birqə Bəyanatda isə vurğulanıb ki, ABŞ və Mərkəzi Asiya ölkələri enerji tərəfdaşlığını gücləndirmək, kritik faydalı qazıntıların hasilatını və emalını inkişaf etdirmək, həmçinin Transxəzər Beynəlxalq Nəqliyyat Marşrutunun (TBNM, Orta

Dəhliz) inkişafı üçün tədbirlər görmək niyyətindədir.

“ABŞ və Mərkəzi Asiya ölkələri arasında enerji tərəfdaşlığının gücləndirilməsi davamlı iqtisadi artımı və enerji təhlükəsizliyini təmin edəcək yüksək əlavə dəyərli integrasiya olunmuş tədarük zəncirlərinin yaradılması-

Orta Dəhliz ən uyğun ticarət marşrutudur

Daha bir prioritet kimi Orta Dəhlizin inkişafı göstərilib və bu da Mərkəzi Asiya ilə ABŞ arasında ticarət və investisiyaların genişlənməsinə, həmçinin regional istehsalçıların yeni bazarlara çıxmasına kömək edəcək: “TBNM-in gələcək inkişafı üzrə birqə söylərimiz Mərkəzi Asiya və Birləşmiş Ştatlar arasında ikitərəfli ticarət və investisiyalara güclü töhfə verəcək, eləcə də sürətlə böyüyən bazarlarda yeni imkanlar açacaq”. Bundan əlavə, tərəflər regional iqtisadi integrasiyanın dərinləşməsinə və ABŞ iqtisadiyyatı ilə bağlı rəqəbətdə davamlı bazarın formalaşmasına yardım göstərmək barədə razılığa gəliblər. Bunun üçün regiondaxili ticarətin genişləndirilməsi, nəqliyyat əlaqələrinin yaxşılaşdırılması, gömrük prosedurlarını uyğunlaşdırılması və sənaye kooperasiyasını gücləndirilməsi planlaşdırılır.

na yeni töhfə verəcək”, - deyər sənəddə qeyd olunub.

Görüş iştirakçıları vurğulayıblar ki, region ölkələri əhəmiyyətli təbii ehtiyatlara malikdir və energetika, geoloji kəşfiyyat və xammal emalı sahələrində əməkdaşlığı genişləndirmək niyyətindədirlər. Xüsusilə, tərəflər geoloji məlumatların idarə edilməsi üzrə təcrübə və qabaqcıl üsullarla mübadilə aparmağı planlaşdırırlar. Bundan başqa, tərəflər həmçinin emal istehsalatlarını inkişaf etdirmək, yüksək əlavə dəyərli məhsulların payını artırmaq və onların beynəlxalq bazarlara tədarükünü genişləndirmək niyyətindədirlər.

Xatırladaq ki, “C5+1” formatı ABŞ və Mərkəzi Asiya arasında 5 ölkəsi - Qazaxıstan, Qırğızıstan, Tacikistan, Türkmənistan və Özbəkistan arasında regional məsələlərin müzakirəsi üçün 2015-ci ilin sentyabrında yara-

dılıb. Mərkəzi Asiya və Cənubi Qafqazda geosiyasi məsələlərin toqquşması ticarət yollarının şəxələndirilməsinə də zəruri edir. Xüsusilə, Rusiyadan yan keçməklə Çin və Avropanı birləşdirən yeni marşrutlar axtarışı isə toqquşmanın şiddətini daha da artırır. Bu məsələdə istər Çin, istərsə də Qərbdə dünyası üçün Mərkəzi Asiya önəmi böyükdür. Ələlxüsus da, ona görə ki, Çin-Avropa bağlantısı üçün ən qısa yol məhz Orta Asiya və Cənubi Qafqazdan keçir. Nəzərə alaq ki, Rusiya-Ukrayna müharibəsi dünya ölkələrini daha təhlükəsiz nəqliyyat və ticarət marşrutlarının müəyyənələnməsinə sövq edir. Bu baxımdan, Orta Dəhliz müstəsna önəm kəsb edir. ABŞ-ın son illər Mərkəzi Asiyaya marşrın artması da bunun göstəricisidir.

N.BAYRAMLI

Nüvəsizləşdirmə reallaşacaq mı?

XX əsrin ən böyük hərbi təhlükəsi olan nüvə silahı icad edildiyi, daha doğrusu, ilk istifadədən sonra nə qədər böyük dağıdıcı və məhv edici gücə malik olduğunu ortaya qoydu. Bəşəriyyətə, insanlığa qarşı bir silah kimi xarakterizə olunan nüvə silahı ayrı-ayrılıqda dünyanın

aparıcı dövlətləri sayılan ölkələrin də “qorxulu kabusudur”. Xüsusilə, son illərdə, global təhlükəsizliyin təhdid qarşısında qaldığı zamanda nüvə müharibəsi ritorikası daha da intensivləşib. Bu isə bütövlükdə Yer kürəsi üçün, bəşəriyyət üçün qorxulu bir siqnaldir. Bu təhlükəli

Tramp nüvə dövlətlərinə çağırış etdi

müharibənin qarşısını almaq üçün bütün dünya səfərbər olmalıdır.

Bir sıra aparıcı güc mərkəzləri bu təhdidin aradan qaldırılması istiqamətində mütemadi görüşlər ke-

çirsə də, ortada reallıq var - bu gün nüvə başlıqlarının sürətlə artması bu təhdidin geniş arealda yayılması üçün münbis şərait yaradır. Dünya gücləri nüvə təhdidi ilə

bağlı yeni danışıqlar keçirə bilər. ABŞ Prezidenti Donald Tramp Rusiya Prezidenti Vladimir Putin və Çin Sədri Si Cinpinlə üçtərəfli görüş keçirməyə hazır olduğunu bildirib. Tramp jurnalistin belə bir görüşə razılıq verib-vermədiyi barədə sualını cavablandırarkən deyib. “Lakin belə bir görüş keçirdim. Biz nüvə silahları və nüvəsizləşdirmə məsələlərini müzakirə etmək üçün bir araya gələ bilərik”, - deyər Tramp əlavə edib.

Real statistika - nüvə silahları çoxalır

Ortada real statistika mövcuddur - Stokholm Beynəlxalq Sülh Araşdırmaçıları İnstitutunun (SIPRI) bu ilin yayında yayılan hesabatında da bildirilib ki, nüvə silahına malik 9 dövlət 2025-ci ildə nüvə arsenallarının modernləşdirilməsi və genişləndirilməsi proqramlarını davam etdirir. SIPRI-nin məlumatına görə, 2026-cı ilin yanvarına dünyada 12 min 187 nüvə döyüş başlığı mövcud olub. Onlardan 9 min 745-i ehtiyatda saxlanılıb, təxminən 4 min 12-si isə raketlərə və hərbi təyyarələrə yerləşdirilib. Yüksək döyüş hazırlığında olan

başlıqların əksəriyyəti Rusiya və ABŞ-a məxsusdur.

Hesabatda qeyd edilib ki, “soyuq müharibə”dən sonra global nüvə ehtiyatlarının azalması tendensiyası yaxın illərdə dəyişə bilər. Bunun əsas səbəbi yeni nüvə silahlarının yerləşdirilməsinin sürətlənməsi və köhnə sistemlərin ləğvi tempinin zəifləməsidir.

SIPRI bildirib ki, Rusiya və ABŞ birlikdə dünyadakı istifadəyə yararlı nüvə döyüş başlıqlarının təxminən 83 faizinə sahibdir. Hər iki ölkədə arsenalların həcmi 2025-ci ildə nisbətən sa-

“Soyuq müharibə”dən sonra global nüvə ehtiyatlarının azalması tendensiyası yaxın illərdə dəyişə bilər. Bunun əsas səbəbi yeni nüvə silahlarının yerləşdirilməsinin sürətlənməsi və köhnə sistemlərin ləğvi tempinin zəifləməsidir

Pxenyan razı deyil...

ki, Pxenyanın bundan sonrakı siyasəti milli maraqların və regional təhlükəsizliyin qorunması zərurəti əsasında müəyyənəndiriləcək. Memorandumda qeyd olunub ki, KXDR-in nüvə silahına malik məsuliyyətli dövlət kimi atacağı addımlar ABŞ-ın nüvə potensialını gücləndirməsi və nüvə silahlarının yayılması ilə bağlı mövcud vəziyyət nəzərə alınmaqla müəyyən ediləcək.

Siyasi ekspertlərin fikirlərinə görə, nüvə silahına malik 9 dövlət arasında ən böyük təhdid Şimali Koreya Xalq Demokratik Respublikasıdır. Hətta ABŞ KXDR-in nüvə silahından imtina etməsi üçün apardığı prosesi ciddi şəkildə davam etdirmək fikrindədir. Belə ki, bu ilin sentyabrında ABŞ Prezidenti Donald Tramp Şimali Koreya lideri Kim Çen Inla yenidən şəxsi əlaqə yaratmaq niyyətini dilə gətirmişdi. “The New York Times” bildirmişdi ki, Trampın bu mövqeyinə baxmayaraq Şimali Koreya Vaşinqtonun siyasətini düşmənçilik hesab etdiyini yenidən bəyan edib və nüvə potensialını gücləndirməyə davam edəcəyini bildirib. Pxenyan Vaşinqtonun ölkənin tam nüvəsizləşdirilməsi ilə bağlı çağırışlarını da rədd edib. Hətta KXDR Xarici İşlər Nazirliyinin yaydığı məlumatda ABŞ-ın öz nüvə arsenalını genişləndirməsi və modernləşdirməsini “şaqlı yayılma” nümunəsi kimi göstərib. Bu çərçivədə LGM-35A Senti-

nel qitələrarası ballistik raketinin hazırlanması, B-21 strateji bombardmançı təyyarələri, “Columbia” sinifli sualtı qayıqlar və B61 nüvə aviasiya bombalarının yeni modifikasiyaları ilə bağlı işlər qeyd edilib. Sənəddə həmçinin ABŞ-ın “Golden Dome” raketdən müdafiə sistemini yaratmaq planına diqqət çəkilib.

KXDR Xarici İşlər Nazirliyi “üfüqi yayılma” ilə bağlı ABŞ-ı müttəfiqlərinə nüvə texnologiyaları ötürməkdə, nüvə imkanlarını ölkə hüduqlarından kənarda yerləşdirməkdə və Avropa və Asiyadakı tərəfdaşlarla genişləndirilmiş çəkirdirmə mexanizmlərini inkişaf etdirməkdə ittiham edib. Bu kontekstdə NATO, AUKUS, həmçinin Cənubi Koreya və Yaponiya ilə əməkdaşlıq nümunə kimi göstərilib. KXDR Xarici İşlər Nazirliyi bildirib

bit qalsada, genişmiqyaslı modernləşdirmə proqramları davam edir.

İnstitutun hesablamalarına görə, Çin təxminən 620 nüvə döyüş başlığına malikdir və arsenalını ən sürətlə genişləndirən ölkədir. Hindistan və Pakistan

Ümumiyyətlə, nüvə silahından imtina məsələsi hər zaman beynəlxalq müstəvidə aktuallıq daşıyır - hələ ötən əsrin ortalarında bu silaha malik iki ölkə, ABŞ və keçmiş SSRİ tərəfindən 1953-cü ildə atmosferdə nüvə sınağına moratorium qoyulmuşdu. Lakin bu qadağa keçmiş SSRİ tərəfindən 1961-ci ildə, ABŞ tərəfindən 1962-ci ildə pozuldu. Bundan sonra Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Silah-

Xatırladaq ki, may ayında Nyu-Yorkda Nüvə Silahlarının Yayılması haqqında Müqavilənin (NPT) təxminən dörd həftə

davam edən 11-ci İcmal Konfransı keçirilib. İştirakçılar son beş il ərzində müqaviləyə riayət olunmasını qiymətləndirən yekun sənəd üzərində razılığa gələ bilməyiblər - konsensus əldə olunmayıb. Hətta BMT Baş katibi Antoniu Quterres iştirakçıların ortaq sənəd qəbul edə bilməməsindən və konfransın nəticəsiz yekunlaşmasından dərin məyusluğunu ifadə etmişdi. Uğursuzluğun səbəblərinə gəldikdə isə, gərginləşən global geosiyasi rəqəbat, nüvə rito-

Nüvədən imtina tarixi...

sızlanma Komissiyası atmosfer, kosmos və su altında nüvə sınağını qadağan edən bir müqavilə hazırlayıb. Müqavilə ABŞ və keçmiş SSRİ-də daxil olmaqla BMT-yə üzv olan 100-dən çox dövlət tərəfindən imzalanıb. 1968-ci ildə ABŞ, Rusiya, Fransa, İngiltərə, Çin istisna olmaqla bütün ölkələrə nüvə silahına sahib olmağı qadağan edən başqa bir saziş bağlamış. 1990-cı illərin ortalarında sazişə 181 ölkə qoşulub, 1995-ci ildə isə vaxtı qeyri-müəyyən müddətə uzadılıb.

Razılıq əldə edilmədi...

rikasının kəskinləşməsi və tərəflər arasındakı fikir ayrılıqların razılığın əldə olunmamasının əsas səbəbləri kimi göstərilirdi. Vaşinqton administrasiyası isə konsensusun əldə olunmamasının əsas səbəblərindən biri kimi İranla bağlı məsələləri göstərmişdi. Bu uğursuzluq, bundan əvvəlki iki konfransda yaşanan diplomatik çıxılmaz vəziyyətin (deadlock) davamı olaraq qeydə alınıb və global nüvə təhdidlərinin artdığı bir dövrdə silahsızlanma prosesinə mənfi təsir göstərmişdi.

P.İSMAYILOV

Müharibə Səudiyyə Ərəbistanının qapısına çatanda...

Enerji imperiyasının təhlükəsizlik sınağı və Yaxın Şərqnin gələcəyi

2026-cı ilin oktyabrında Səudiyyə Ərəbistanının paytaxtı Ər-Riyada olunan hücumlar Yaxın Şərqdə uzun illər davam edən münaqişənin yeni və təhlükəli mərhələyə keçdiyini göstərdi. Oktyabrın 10-da Kral Xalid Beynəlxalq Hava Limanına edilən hücum nəticəsində, Səudiyyə rəsmilərinin açıqlamalarına görə, yüzlərlə insan zərər çəkib. İlk məlumatlarda 12 nəfərin öldüyü, 300-dən çox insanın yaralandığı bildirildi, sonrakı xəbərlərdə ölənlərin sayı 13 nəfər kimi göstərildi. Oktyabrın 11-də hava limanının başqa bir terminalına da mərmii düşdü, bir nəfər həlak oldu, 11 nəfər yaralandı. Hücumlar Yəmənə fəaliyyət göstərən husilərlə Səudiyyə Ərəbistanı arasında qarşıdurmanın artıq yalnız sərhəd bölgələrində və hərbi mövqelərdə cərəyan etmədiyini, mülti aviasiya və beynəlxalq nəqliyyat sistemini də təhlükə altına aldığını üzə çıxardı.

Bu hadisələrin əhəmiyyətini yalnız rəqiblərin hansı məsafəni qət etməsi və hava hücumundan müdafiə sistemlərinin onları nə dərəcədə zərərsizləşdirməsi ilə ölçmək olmaz. Əsas məsələ budur ki, dünyanın ən böyük enerji istehsalçılarından biri öz iqtisadiyyatını yenidən qurmağa, beynəlxalq sərmayə cəlb etməyə və Yaxın Şərqdə sabitlik mərkəzi kimi mövqeyini möhkəmləndirməyə çalışdığı bir vaxtda təhlükəsizlik böhranı ölkənin iqtisadi həyatının mərkəzinə yaxınlaşıb. Hava limanları, neft infrastrukturunu, xarici investorların fəaliyyəti və milyonlarla insanın gündəlik həyatı eyni geosiyasi riskin tərkib hissəsinə çevrilib.

Husilər oktyabrın ortalarında Səudiyyə Ərəbistanının hava limanlarına və neft obyektlərinə qarşı hücumları davam etdirəcəklərini bəyan etdilər. “Reuters”-in oktyabrın 14-də yaydığı məlumata görə, bundan əvvəl Səudiyyə neft mənbəyi “Saudi Aramco”-nun qoracağına zərbə endirilmiş, obyektin bözi hissələrinə geniş zərər dəydiyi barədə məlumatlar yayılmışdı. Səudiyyə rəsmiləri hadisənin miqyasına dair daha məhdud təsvir versələr də, hücumun özü strateji əhəmiyyətli obyektlərin qorunması məsələsini yenidən gündəmə gətirdi. Burada söhbət yalnız bir şirkətin və ya bir dövlətin təhlükəsizliyindən getmir. “Aramco” dünya enerji bazasının əsas iştirakçılarından biridir. Onun fəaliyyətində ciddi fasilə global neft tədarükünə, bazar gözləntilərinə, daşınma xərclərinə və enerji idxal edən ölkələrin iqtisadiyyatına təsir göstərə bilər.

Bu böhranın köklərini anlamaq üçün Yəmən müharibəsinin tarixçəsinə qayıtmaq lazımdır. 2014-cü ildə husilər paytaxt Səneya nəzarəti ələ keçirdilər. 2015-ci ilin martında Səudiyyə Ərəbistanının rəhbərlik etdiyi koalisiya beynəlxalq səviyyədə tanınan Yəmən hökumətini dəstəkləmək məqsədilə hərbi əməliyyatlara başladı. Ər-Riyad üçün bu münaqişə sadəcə qonşu ölkədə hakimiyyət uğrunda mübarizə deyildi. Yəmən Səudiyyə Ərəbistanının cənub sərhədi boyunca yerləşir, Qırmızı dənizə çıxışa və Bab əl-Məndəb boğazına yaxınlığına görə isə regional dəniz nəqliyyatının mühüm hissəsinə təsir göstərə bilər. Səudiyyə rəhbərliyi husilərin hərbi imkanlarının genişlənməsini və İranla əlaqələrinin möhkəmlənməsini özünün milli təhlükəsizliyi baxımından ciddi risk sayır. Husilər isə özlərini xarici müdaxiləyə qarşı mübarizə aparən qüvvə kimi təqdim edir, Səudiyyə Ərəbistanının hərbi əməliyyatlarını və Yəmənə tətbiq olunan məhdudiyyətləri öz hücumlarına əsas kimi göstərir. Bu mövqelərin hər biri siyasi məqsədlər daşıyır və müstəqil yoxlama tələb edən iddiaları qapsaya bilər. Lakin bir məsələ budur ki, on ildən artıq çəkən müharibə Yəmənə dövlət in-

stitutlarını zəiflədib, əhalinin humanitar vəziyyətini ağırlaşdırıb və regional rəqabətin nəticələrini adi insanların gündəlik həyatına daşıyıb. Səudiyyə Ərəbistanının strateji dilemması məhz burada üzə çıxır. Ölkə hərbi üstünlüyünü qorumağa çalışır, lakin qarşısında klassik dövlət ordusundan fərqli fəaliyyət göstərən, pilotsuz uçuş aparatları və raketlərdən istifadə edən, asimmetrik müharibə üsullarına üstünlük verən rəqib dayanır. Belə qarşıdurmalarda böyük hərbi büdcə və müasir silah sistemləri mühüm üstünlük yaratrsa da, bütün riskləri aradan qaldırmır. Hücum çəkən tərəf nisbətən ucuz vasitələrlə müdafiə tərəfini bahalı hava hücumundan müdafiə sistemlərindən istifadə etməyə, hava nəqliyyatını məhdudlaşdırmağa və iqtisadi fəaliyyətin təhlükəsizliyinə əlavə vəsait ayırmağa məcbur qoya bilər. Hərbi nəticə ilə iqtisadi nəticə buna görə həmişə eyni olur. Bununla belə, asimmetrik müharibənin effektivliyi yalnız rəqibə vurulan maddi zərərle ölçmək yanlış olardı. Hava limanına hücumun arxasında təxirə salınan uçuşlar, qorxu içində qalan sərnişinlər, təhlükə altında olan hava limanı işçiləri və beynəlxalq səyahətçilər dayanır. Oktyabr hücumları zamanı zərərçəkənlər arasında Səudiyyə vətəndaşları ilə yanaşı başqa ölkələrin vətəndaşlarının da olduğu bildirildi. Bu fakt münaqişənin sərhədləri aşan humanitar nəticələrini göstərir. Sərnişin terminalı hərbi hədəf elan edilə biləcək adi obyekt deyil, onun hüquqi statusu konkret faktlardan asılı olsa da, mülti aviasiya və orada olan insanların təhlükəsizliyi beynəlxalq hüququn ciddi qorunmasını tələb edir.

Beynəlxalq humanitar hüquq münaqişə tərəflərindən mülti şəxslərlə döyüşçüləri fərqləndirməyi, hücumun gözlənilən hərbi üstünlüyü ilə mülti zərər arasında mütləq əlaqəni qiymətləndirməyi və mülti itkiləri azaltmaq üçün mümkün olan bütün tədbirləri görməyi tələb edir. Bu öhdəliklər hücum çəkən tərəfə də, cavab zərbələri endirən tərəfə də aiddir. Bir tərəfin əvvəlki pozuntusu digər tərəfə mülti şəxsləri hədəfə almaq hüququ vermir. Təhlükəsizlik bəhanəsi ilə beynəlxalq humanitar hüququn könara qoyulması münaqişəni daha da ağırlaşdırır və onun daha da genişlənməsinə yol açır.

Yəmən əhalisinin taleyi isə bu münaqişənin ən ağır və uzunmüddətli nəticəsidir. Hərbi əməliyyatlar uzandıqca ərzaq, su, səhiyyə və təhsil xidmətlərinin təminatı çətinləşir, insanların yaşayış imkanları daralır, humanitar yardımın çatdırılması siyasi və hərbi qərarlardan asılı vəziyyətə düşür. Dünya ictimaiyyəti üçün əsas sual təkcə hansı tərəfin daha çox hərbi imkanlara malik olması deyil. Əsas sual budur: münaqişənin siyasi həlli üçün hansı real mexanizmlər var və niyə hərbi əməliyyatların uzanması milyonlarla insanın təhlükəsizliyini təmin edə biləcək sabit siyasi razılaşmanı hələ də əvəzləyə bilmir? Böhranın regional miqyasdan daha geniş təhlükəsizlik probleminə çevrildiyini oktyabrın 17-də Misir Prezidenti Əbdülfəttah əs-Sisinin açıqlaması da göstərdi. O, Səudiyyə Ərəbistanından rəsmi müraciət daxil olacağı təqdirdə ölkəsinin krallığın müdafiəsi üçün zəruri tədbirlərə hazır olduğunu bildirdi və Misir parlamentinin fəvqəladə iclasının çağırılmasını istədi. Bu bəyanat hələ Misirin müharibəyə qoşulması barədə qərar demək deyil, lakin

Qahirənin təhlükəsizlik hesablamalarının dəyişdiyini göstərir. Misir üçün məsələ yalnız Səudiyyə Ərəbistanı ilə siyasi həmrəylik deyil. Qırmızı dənizdə və Bab əl-Məndəb boğazında gəmiçiliyin pozulması Süveyş kanalından keçən ticarətə, ölkənin valyuta gəlirlərinə və iqtisadi sabitliyinə birbaşa təsir göstərir.

Beləliklə, Yəmənə qarşıdurma tədrisən regional təhlükəsizlik arxitekturasının sınağına çevrilir. Səudiyyə Ərəbistanı öz hava məkanını və enerji infrastrukturunu

nu qorumaq istəyir. Misir Qırmızı dənizdə gəmiçiliyin təhlükəsizliyini və Süveyş kanalının gəlirlərini müdafiə etməyə çalışır. İran isə husilərlə əlaqəli barədə ittihamları rədd edir və regional təsirini qorumağa çalışır. ABŞ üçün əsas məsələlər arasında tərəfdaşlarının müdafiəsi, dəniz nəqliyyatının təhlükəsizliyi və münaqişənin daha geniş müharibəyə çevrilməsinin qarşısını almaq dayanır. Bu maraqların hər biri ayrıca başadüşüləndir, lakin onların hərbi üsullarla həyata keçirilməsi yeni qarşıdurma riskini də artırır. Burada beynəlxalq ictimaiyyətin qarşısında daha çətin sual dayanır: təhlükəsizlik naminə əlavə hərbi qüvvələrin cəlb edilməsi münaqişəni məhdudlaşdıracaq, yoxsa daha çox dövləti onun iştirakına çevirəcək? Bir dövlətin müdafiə tədbiri kimi qələmə verədi addım digər tərəfdə hücum hazırlığı kimi qəbul oluna bilər. Qarşılıqlı şübhə, cavab zərbələri və hərbi ittiqlərin fəallaşması diplomatik maneəvər imkanlarını daraldı bilər. Buna görə də hərbi çəkinmə ilə diplomatik çıxış yolları paralel şəkildə qiymətləndirilməlidir.

Münaqişənin iqtisadi tərəfi Səudiyyə Ərəbistanı üçün xüsusilə həssasdır. Kral Salman bin Əbdüləziz rəhbərliyi və Vəliəhd, Baş nazir Məhəmməd bin Salmanın siyasi təşəbbüsləri ilə 2016-cı ildə edilən “Vision 2030” proqramı ölkənin neftdən asılılığını azaltmaq, turizm və texnologiya sektorlarını inkişaf etdirmək, özəl investisiyaları artırmaq və Səudiyyə Ərəbistanını global logistika mərkəzlərindən birinə çevirmək məqsədi daşıyır. Proqramın məntiqi aydındır, gələcəkdə dövlətin iqtisadi sabitliyi yalnız neftin qiymətindən asılı qalmamalıdır. Lakin iqtisadi şaxələndirmə üçün beynəlxalq sərmayə, etibarlı nəqliyyat əlaqələri, təhlükəsiz şəhərlər və uzunmüddətli proqnozlaşdırıla bilən mühit lazımdır.

Səudiyyə Ərəbistanının Maliyyə Nazirliyinin 2026-cı il büdcə sənədində gəlirlər 1,147 trilyon rial, xərclər isə 1,313 trilyon rial həcmində proqnozlaşdırılıb. Təxminən 165 milyard riallıq kəsir ÜDM-in 3,3 faizinə uyğun hesablanıb. Nazirliyin 2027-ci il üçün ilkin büdcə bəyanatında isə 1,202 trilyon rial gəlirə qarşı 1,392 trilyon rial xərc və ÜDM-in 3,6 faizi həcmində kəsir nəzərdə tutulub. Həmin sənəddə qeyri-neft gəlirlərinin 2015-ci ildəki təxminən 166 milyard rialdan 2025-ci ildə 505 milyard rialdakı yüksəldiyi göstərilir. Bu, iqtisadiyyatın şaxələndirilməsi

istiqamətində ciddi dəyişiklikdir, lakin büdcə kəsirinin mövcudluğu və inkişaf layihələrinin maliyyələşdirilməsi zərurəti təhlükəsizlik böhranlarının iqtisadi qərarlara necə təsir edə biləcəyini də gündəmə gətirir.

Büdcə kəsirini avtomatik olaraq iqtisadi uğursuzluq kimi qiymətləndirmək düzgün olmazdı. Dövlətlər gələcək inkişafı maliyyələşdirmək üçün borclana, ehtiyatlarından istifadə edə və xərclərin strukturunu dəyişə bilərlər. Əsas məsələ böhranın nə qədər davam etməsi, gəlirlərin hansı mənbələrdən əldə olunması və investisiyaların nə dərəcədə məhsuldar olmasıdır. Əgər təhlükəsizlik xərcləri uzun müddət sürətlə artarsa, dövlət eyni vaxtda həm müdafiə qabiliyyətini gücləndirməli, həm də turizm, təhsil, rəqəmsal iqtisadiyyat və yeni iş yerləri yaratmaq üçün resurs ayırmalı olacaq. Bu, təkcə Səudiyyə Ərəbistanının deyil, münaqi-

şə şəraitində inkişaf etməyə çalışan bir çox dövlətin üzlədiyi dilemmadır. Xarici investorların qərarlarına da yalnız vergi güzəştləri və dövlət təşviqləri təsir göstərmir, onlar hava limanlarının açıq qalmasını, əməkdaşlarının təhlükəsizliyini, məlumat və ödəniş sistemlərinin dayanıqlılığını, miqavilələrin icrasını və kapitalın ölkədən çıxarılması imkanlarını da qiymətləndirirlər. Bir neçə gün davam edən hücum belə biznes planlarının yəni-dən nəzərdən keçirilməsinə səbəb ola bilər. Buna görə də iqtisadiyyatın müasirləşdirilməsi ilə milli təhlükəsizliyin gücləndirilməsi bir-birindən ayrı iki istiqamət deyil. Onlar eyni strateji planın qarşılıqlı asılı hissələridir.

Enerji təhlükəsizliyinin başqa bir xüsusiyyəti ondan ibarətdir ki, onun nəticələri böhran baş verən ölkənin sərhədləri ilə məhdudlaşmır. Neft hasilatı və daşınmasında yaranan ciddi fasilələr dünya bazarında qiymət gözləntilərini dəyişə, yəni nacağın qiymətindəki artım ərzaq məhsullarının da üzərinə düşə bilər. Bu baxımdan beynəlxalq təhlükəsizlik yalnız raketlərin qarşısını almaq və strateji obyektləri qorumaqla məhdudlaşmamalıdır. Təhlükəsizliyin iqtisadi, sosial və humanitar ölçüləri də var. Bir ölkənin neft ixracı qorunsa, lakin əhalinin böyük hissəsi bəhəşmə, işsizlik və sosial xidmətlərin zəifləməsi ilə üzləşsə, həmin ölkənin uzunmüddətli dayanıqlılığı yenə də sual altında qalacaq. Eyni qaydada, hərbi əməliyyatlarda üstünlük qazanmaq müharibədən sonrakı siyasi nizamı və insanların normal həyata qayıtmasını avtomatik təmin etmir. Məhz buna görə Yəmən münaqişəsinin həlli yalnız hərbi qüvvələrin balansı ilə ödənilməlidir. Atəşkəsin bərpası, humanitar yardımın maneəsiz çatdırılması, mülti əhalinin müdafiəsi, tərəflər arasında danışıqlar və Yəmənə gələcək siyasi quruluşu barədə razılaşma uzunmüddətli sabitliyin əsas şərtləridir. Xarici dövlətlərin təhlükəsizlik maraqları nəzərə alınmalıdır, lakin Yəmən cəmiyyətinin siyasi iradəsi və müharibədən zərər çəkmiş

insanların hüquqları regional sövdələşmələrin kənarında qalmamalıdır.

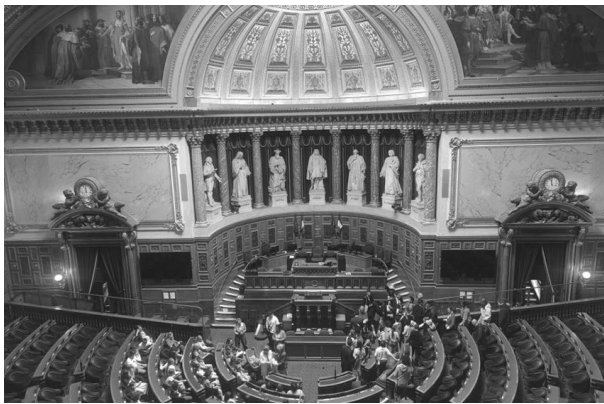
Bu gün beynəlxalq ictimaiyyətin qarşısında bir neçə sual dayanır: Səudiyyə Ərəbistanı və onun tərəfdaşları hava limanlarına və enerji obyektlərinə qarşı hücumları qarşısını alarkən münaqişənin genişlənməsinə yol vermədən hansı müdafiə mexanizmlərini qura biləcəklər? Husilər hərbi əməliyyatların mülti əhaliyə və regional iqtisadiyyata vurduğu zərəri necə əsaslandırılar? İranla bağlı ittihamlar və Tehranın öz mövqeyi hansı diplomatik mexanizmlərlə yoxlana və müzakirə oluna bilər? ABŞ və digər xarici güclər regional tərəfdaşların müdafiəsi ilə daha geniş müharibəyə cəlb olunmamaq arasında hansı tarazlığı seçəcəklər? Və ən vacibi: beynəlxalq hüququn prinsipləri yalnız siyasi bəyanatlarda qalacaq, yoxsa bütün tərəflərin davranışına real məhdudiyyət qoyacaq?

Bu sualların asan cavabı yoxdur. Lakin bir nəticə artıq aydındır: müasir dünyada dövlətin gücü yalnız malik olduğu silahların, enerji ehtiyatlarının və maliyyə resurslarının həcmi ilə müəyyən edilmir. Həmin resursların yaratdığı rifahı qorumaq, əhalinin təhlükəsizliyini təmin etmək, böhranları idarə etmək və siyasi rəqiblərlə danışıqlar üçün çıxış yolu saxlamaq da dövlət gücünün mühüm göstəriciləridir. Səudiyyə Ərəbistanının qarşısında sual buna görə yalnız “Vision 2030” proqramını davam etdirmək və ya müdafiə xərclərini artırmaq seçimi deyil; əsl sınaq təhlükəsizlik böhranının ölkənin iqtisadi transformasiyasını və regional siyasətini necə dəyişəcəyidir. Yəmən üçün isə əsas məsələ müharibənin yeni mərhələsinin ölkəni daha uzunmüddətli parçalanmaya sürükləyib-sürükləməyəcəyidir. Regionun digər dövlətləri üçün risk dəniz yollarının, enerji ticarətinin və siyasi sabitliyin daha geniş qarşıdurmanın girovuna çevrilməsidir. Dünya daha təhlükəsiz olmaq istəyirsə, münaqişənin hər bir mərhələsində yalnız “Kim üstün gəldi?” sualını verməklə kifayətlənməməlidir. “Necə insan həyatını itirdi?”, “Hansı mülti obyektə zərər gördü?”, “Böhranı dayandırmaq üçün hansı diplomatik imkanlar qaldı?” və “Müharibədən sonra insanlar necə yaşayacaqlar?” sualları da eyni dərəcədə vacib olmalıdır. Çünki davamlı sülh yalnız hücumların dayanmasıyla yaranmır; bu, insanların hüquqlarını qoruyan, dövlətlərin legitim təhlükəsizlik maraqlarını nəzərə alan və mübahisələri güc tətbiq etmədən çözməyə imkan verən siyasi sistemin qurulmasıyla mümkündür. Dünyanın qarşısında duran seçim də məhz budur: hər yeni təhlükəyə daha böyük hərbi qarşıdurma ilə cavab verən sistem, yoxsa təhlükəsizliyi beynəlxalq hüquq, diplomatiya, iqtisadi dayanıqlılıq və insan həyatının dəyərli üzərində quran sistem. Yaxın Şərqdə baş verənlər bu seçimə nəzəri məsələ olmadığını göstərir. Onun noticoları artıq hava limanlarında, enerji bazarlarında, dövlət büdcələrində və müharibə şəraitində yaşamağa məcbur olan insanların həyatında görünür.

Kəramət QƏNƏROV,
Beynəlxalq hüquq üzrə ekspert

Fransa hökuməti 2027-ci il büdcəsi ilə bağlı səsverməni təxirə salıb

Fransa hökuməti 2027-ci il dövlət büdcəsi haqqında qanun layihəsinin gəlirlərə həsr olunmuş birinci hissəsi üzrə səsverməni təxirə salıb.

AZƏTAC xəbər verir ki, Milli Assambleyada bir həftə davam edən müzakirələr oktyabrın 27-də bərpa olunacaq.

“Le Monde” qəzetinin məlumatına görə, Milli Assambleyada baxış başa çatdıqdan sonra büdcə layihəsi deputatlar tərəfindən qəbul edilib-edil-

məməsindən asılı olmayaraq, Senata göndəriləcək.

Oktyabrın 9-da parlamentin Maliyyə Komissiyası tərəfindən böyük büdcə rədd edilən 89 maddədən ibarət ölkə layihəsi dövlət kəsirinin məhdud şəkildə azaldılmasını nəzərdə tutur. Məqsəd kəsiri ümumi daxili məhsulun (ÜDM) 5,4 faizindən 5 faizinə endirməkdir. Bununla belə, Baş nazir Sebastyan Lökörnünün açıqladığı perspektivlərə görə, bu hədəfə çatmaq mümkün olmayabilir.

Bundan əlavə, nəzərdə tutulan göstərici Avropa İttifaqının müəyyən etdiyi ÜDM-in 3 faizi həddindən xeyli yüksəkdir. Dövlət kəsirinin və borcunun azaldılması hökumət üçün əsas prioritetlərdən biri olaraq qalır.

Milli Assambleyada çoxluğun olmaması büdcənin qəbulunu qeyri-müəyyən edir. Müxtəlif mövqelərə malik müxalifət qüvvələri ilə razılığa gəlmək zərurəti və yaxınlaşan prezident seçkiləri büdcə danışıqlarını daha da mürəkkəbləşdirir bilər.

Baltik dənizindən Qara dənizə qədər...

Aİ müşahidə və müdafiəni gücləndirir

Avropa İttifaqı (Aİ) hava və dəniz təhdidlərinə qarşı mübarizə aparmaq üçün daha geniş imkanlar təmin etməlidir.

Bunu çərşənbə axşamı Avropa diplomatiyasının rəhbəri Kaya Kallas bildirib.

Onun sözlərinə görə, Aİ zəruri vasitələrin, o cümlədən pilotsuz sistemlərin inkişafı üzrə koalisiya cərcivəsində birgə işləyib hazırlanmasını və satın alınmasını təşviq edir.

“Eastern Flank Watch təşəbbüsü NATO ilə sıx koordinasiyaada Baltik dənizindən Qara dənizə qədər müşahidə və müdafiənin gücləndirilməsini nəzərdə tutur”, - Kallas vurğulayıb.

O həmçinin Qara dəniz hövzəsinin minarlarla çirklənməsi probleminə diqqət çəkib.

“Avropa Müdafiə Agentliyi cərcivəsində Aİ dövlətləri artıq yeni nəsil dəniz minəolayına vasitələrinin, eləcə də ekipajsız dəniz sistemlərinin işləyib hazırlanmasında əməkdaşlıq edirlər”, - Kallas qeyd edib.

O əlavə edib ki, Aİ beynəlxalq tərəfdaşlarla, o cümlədən Türkiyə, Hindistan və digər ölkələrlə, həmçinin ərzaq idxal edən Afrika dövlətləri və bütövlükdə Qlobal Cənub ölkələri ilə birlikdə işləyərək Qara dənizdə gəmiçiliyin azadlığına dair razılaşmanın əldə olunmasına çalışır.

“Belə bir razılaşma insanların həyatını və həyatı əhəmiyyət kəsb edən tədarükləri qorumağa imkan verərdi”, - Kallas deyib.

“Yeni Azərbaycan” qəzetinə abunə olmaq istəyənlər aşağıdakı yayım şirkətləri ilə əlaqə saxlaya bilərlər:

“Azərpoçt” MMC PDM- 0125984955, 0552004544
“Azərmatbuatyayımı” ASC - 0124411991, 0124404694
“Səma” MMC - 0125940252, 0503336969
“PressInform” MMC - 0703400100, 0504560835

“Qaya” MMC - 0125667780, 0502352343
“Spark Press” MMC - 0503548555
“Ziya LTD” MMC - 0124977696, 0503067744

1 illik abunə - 158,40 AZN
6 aylıq abunə - 79,20 AZN

Azadlığın səsinə çevrilən şair

İnə çevrilir. Elə buna görə də il-lər ötür, nəsillər dəyişir, amma Xəlil Rzanın səsi Azərbaycan ədəbiyyatında və milli yaddaşı-mızda eşidilməkdə davam edir.

Odur, yanır dan yeri...

Addımla günəşlə tən.

Torpaqdan başlanmış, yox,

Kişi qanındakı qeyrət selindən,

Səndən başlanır Vətən.

Məndən başlanır Vətən!

Şairin bu misralarından sonra səsinə minlərlə, milyonlarla Və-tən sevdalısı sə verdi. Həmin dövrdə mübariz çıxışlarına, mey-danı azadlıq ruhu ilə dalğalandır-dığına görə zindana atılsa da, sə-nədli-sübutlu memuar yazılarını işıq üzünə çıxardı, millətin istiqlalına yetişdi. Heç şübhəsiz, bu, hər inqilabçı şairə qismət olmur. O, Azərbaycan xalqının milli azadlıq uğrunda mübarizəsinin on cərgələrində getmiş, bu mü-

Xəlil Rza Ulutürkün anadan olmasından 94 il ötür...

Azərbaycan poeziyasında elə adlar var ki, onları xatırlayanda göz önündə yalnız bir şairin portreti canlanmır. Bir dövrün mübarizəsi, bir millətin azadlıq yəngisi, sarsılmaz iradənin qüdrəti də həmin adlarla birlikdə yada düşür. Xəlil Rza Ulutürk məhz belə sənətkarlardandır. Onun misralarında Vətən sevgisi sadəcə hiss deyil, mövqe, azadlıq arzusu isə istək yox, həyat ama-

barizəyə qalxmış gənclərimizə həm alim, həm şair kimi, həm də hörmətli bir insan kimi nüsxə olub. O, daim Azərbaycanın müstəqilliyi duyğuları ilə yaşayıb, həyatının şüurlu hissəsini buna nail olmağa sərf edib, böyük xidmətlər göstərmiş. O, Azərbaycanın müstəqilliyinin şahidi olub, bunu görüb.

Böyük mücahidin həyatı...

Bu gün ondan söz açmağımız təsadüfi deyil - Azərbaycanın görkəmli simalarından biri - şair, yazıçı, filosof, alim, xalq azadlığı uğrunda fədakar mübariz, böyük vətəndaş Xəlil Rzanın 94-cü ildönümüdür. O, 1932-ci il oktyabrın 21-də Salyanda anadan olub. 1949-1954-cü illərdə Bakı

Dövlət Universitetinin filologiya fakültəsinin jurnalistika şöbəsində təhsil alıb. 1950-1960-cı ildə Azərbaycan Pedaqoji Universitetində baş müəllim kimi fəaliyyət göstərmiş. 1959-cu ildə Bakıda Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstitutunun aspiranturasında təhsilini davam etdirib.

Təqiblərə görə universitetdən uzaqlaşdırıldı...

Xəlil Rza Ulutürk 1984-cü ildə “Ömürdən uzun gecələr”, “Qardaşlıq çələngi” kitablarını yazıb. İctimai görüşlərinə görə təqiblərə məruz qalan şairi Azərbaycan Pedaqoji Universitetindən uzaqlaşdırırlar. Sonralar onu Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Nizami Ədəbiyyat İnstitutuna dövlət edirlər. Burada o elmi-tədqiqat işi və bədii yaradıcılıqla məşğul olur, azadlıq mübarizəsini davam etdirir.

Vətəni üçün canından pay verən, vətənpərvər şair “Təbriz yenə doğular”, ancaq vətən öldən getməməlidir” - deyərək, odlu-alovlu çıxışları ilə həmişə düşməyə qarşı nifrətini bildirir. Təsədüfi deyil ki, ona istiqlalın alovlu şairi deyildilər.

1990-cı il 20 Yanvar hadisələrinə, rus qoşunlarının günahsız insanları tankların altına salınmasına yenə öz çıxışları, şeirlərlə kəskin bir dillə cavab verən Ulutürk zirvəsi saflıqla, ədalətlə qazanılan zirvədir. Bu zirvəyə çatmaq üçün Vətəni, xalqını Xəlil Rza Ulutürk kimi sevmək lazımdır. Əsərlərində Vətən sevgisi, düşməyə nifrət, xalqın azadlığı, bütün zəncirləri məhv edərək birgə olmaq arzusu ön planda olan şair hər misrasını öləri hisslərlə deyil, ürəyindən, qəlbindən axıb gələn hisslərlə yazıb.

Həyat yoldaşı Fəridə xanımın xatirələrindən: “Xəlil Rzaya 80-ci illərdə millətçi damğası vurmaq istəyirdilər. Xalqın azadlığını istədiyinə görə şair bir çox məhrumiyyətlərə məruz qalıb. Şair çıxış edərkən bir çoxları zalı tərk edir, onu “dəli” adlandırırdılar. Ancaq Heydər Əliyev onu təqiblərdən daim qorumuş, “sən millətçi deyil, xalqın şairisin” deyirdi. Ulu öndər deyirdi ki, “mən daim onun yaradıcılığına, insanlığına, vətəndaşlığına, ən çox da cəsarətinə, əyləməzliyinə, öz ideyalarından dönməzliyinə hörmət etmişəm, onu yüksək qiymətləndirmişəm. Ona görə də bu itki bütün Azərbaycan xalqı kimi, mənim ucun da böyük bir itkidir. Güman edirəm ki, Xəlil Rzanın parlaq həyatı, onun böyük vətəndaşlığı, milli azadlıq uğrunda mübarizliyi bütün azərbaycanlılar ucun nümunə ola-caqdır”.

... Vətənpərvərlik ruhunu oğluna da aşılaman istiqlalçılıq şairi Xəlil Rza Vətən yolunda oğlunu və özüni fəda etdi. Şairin oğlu Təbriz Xəlilbəyli 1992-ci ildə Daşaltı əməliyyatında qəhrəmancasına şəhidlik zirvəsinə ucalır. Təbriz Xəlilbəyli anadan olanda “Oğul həsrəti” şeirini yazan şair bəlkə də oğlunun vaxtsız gedəcəyini öncədən duymuşdu.

Zamanın fəvqündə qalan səs

Xəlil Rza Ulutürk 1994-cü il iyunun 22-də vəfat edib. Ancaq şairin fiziki yoxluğu onun sözünün təsirini aradan qaldırmadı. Bu gün də onun şeirləri milli özünüdərk, azadlıq, mübarizə və vətəndaşlıq mövzularında öz aktuallığını qoruyur. Çünki xalqın azadlıq arzusu ilə yönləndirilmiş poeziya konkret bir dövrün hədəflərini aşaraq sonrakı nəsillərlə də danışa bilir.

Onun yaradıcılığına nəzər salanda bir həqiqət aydın görünür: Xəlil Rza üçün şair olmaq yalnız gözəl misralar yaratmaq deyildi. Şair olmaq həm də zamanın qarşısında məsuliyyət daşımaq, xalqın dərdini öz dərdi bilmək və sözün gücü ilə insanları düşünməyə sövq etmək idi. Doğum gü-

nündə Xəlil Rza Ulutürkü anarkən onun şeirlərini yenidən oxumaq, həyatının mübarizə dolu səhifələrinə nəzər salmaq xüsusi mənə daşıyır. Onun irsi gənc nəsil üçün milli yaddaşın, cəsarətin və prinsipiallığın canlı nümunəsidir.

Böyük şairlərin ömrü yalnız doğum və vəfat tarixləri arasında ölçülür. Onların əsl ömrü söylədikləri sözlərin neçə ürəkdə yaşaması, hansı düşüncələrə yol açması və gələcək nəsillərə nə ötürməsi ilə müəyyən edilir. Xəlil Rza Ulutürkün poeziyası da bu mənada zamanın sərhədlərini aşan mənəvi mirasdır.

Yeganə BAYRAMOVA

“Həyat ekrandan böyükdür: bir uşaq, bir kitab, bir gerçək dünya”

Beynəlxalq Kitab Sərgisinə start verilib

Bu gündən etibarən oktyabrın 27-dək XII Bakı Beynəlxalq Kitab Sərgisi keçiriləcək. Bakı Ekspo Mərkəzində keçirilən sərgi bu il diqqəti gələcəyin oxucularına - uşaqlara yönəldir. Azərbaycan Mədəniyyət Nazirliyinin təşkilatçılığı ilə baş tutan sərgi “Həyat ekrandan böyükdür: bir uşaq, bir kitab, bir gerçək dünya” deyəli ilə keçirilir. Məhz bu deyəli müasir dövrün mühüm suallarından birini gündəmə gətirir: texnologiyanın sürətlə dəyişdirdiyi dünyada kitab uşağın həyatında hansı yeri tutur?

Qeyd edək ki, sərginin deyəli sadəcə mütaliyəyə çağırış deyil, həm də müasir həyat tərzinə ünvanlanan düşüncəli bir mesajdır. Bu gün uşaqlar dünyanı daha çox ekranlar vasitəsilə tanıyırlar. Qısa videolar, sürətlə dəyişən təsvirlər, rəqəmsal oyunlar və fasiləsiz informasiya axını onların diqqətini daim özünə çəkir. Belə bir şəraitdə kitabın əhəmiyyətini yalnız məlumat ötürməkdən ibarət deyil. Kitab uşağa dayanmağı, düşünməyi, hadisələr arasında əlaqə qurmağı, bir obrazın hisslərini anlamağı və öz xəyal dünyasını yaratmağı öyrədir.

Ekran uşağa hazır görüntü təqdim edə bilər, kitab isə həmin görüntünü öz təxəyyülündə qurmaq imkanı verir. Əslində, sərginin deyəliindəki əsas fikir də bu fərqlə gəlir: həyatın zənginliyi yalnız izlədiklərimizdən deyil, hiss etdiklərimizdən, anladığımızdan və özümüzün kəşf etdiklərimizdən yaranır.

Bununla belə, məsələni texnologiya ilə kitab

arasında qarşıdurma kimi təqdim etmək doğru olmazdı. Rəqəmsal vasitələr də öyrənməyə və mütaliyəyə xidmət edə bilər. Əsas məsələ uşağın informasiya istehlakçısından düşünən, sual verən və müstəqil nəticə çıxaran şəxsiyyətə çevrilməsidir.

Kitaba sevgini aşılamaq...

Uşağa kitab oxumağın vacibliyini söyləmək asandır. Çətin olan kitabı onun üçün maraqlı, əlçatan və gündəlik həyatının təbii hissəsinə çevirməkdir. Çünki mütaliə vərdisi yalnız məktəb tapşırıqları, valideyn tövsiyələri və ya böyükələrin nəsihətləri ilə formalaşmır. Uşaq kitabın ona zövq verdiyini, suallarına cavab tapmağa kömək etdiyini və yeni dünyalar açdığını hiss etməlidir.

Azərbaycan ədəbiyyatı dünyaya hansı hekayəni danışacaq?

Beynəlxalq sərginin digər mühüm istiqaməti Azərbaycan ədəbiyyatının xaricdə tanınması və dünya ədəbiyyatında baş verən yeniliklərin yerli oxucuya çatdırılmasıdır. Mədəniyyət nazirinin müaviri Orxan Fikrətoğlunun çıxışında da bu məsələlər xüsusi diqqət yetirilib. O, ədəbiyyat sənayesinin for-

Bu baxımdan, kitab sərgilərinin uşaqlara ünvanlanması xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Burada kitab rəfləri arasında gözmək, müxtəlif nəşrlərlə tanış olmaq, müəlliflərlə görüşmək, müzakirələrdə iştirak etmək və öz marağına uyğun əsər seçmək uşağın mütaliyəyə münasibətini dəyişə bilər. Kitab onun üçün sadəcə alınmalı və oxunmalı bir əşya deyil, sərbəst seçim və şəxsi kəşf vasitəsinə çevrilir.

Əlbəttə, bir sərgi ilə davamlı oxucu yetişdirmək mümkün deyil. Bunun üçün ailədə kitab mühitinin yaradılması, məktəblərdə mütaliənin yaradıcı üsullarla təşviqi, kitabxanaların uşaqlar üçün cəlbedici məkanlara çevrilməsi və yaş xüsusiyyətlərinə uyğun nəşrlərin əlçatanlığı vacibdir. Sərgi isə bu istiqamətdə ilk addım, bəzən də uşağın kitabla quduğu uzunmüddətli münasibətin başlanğıcı ola bilər.

32 ölkədən 59 təşkilat

Bu ilki sərgidə 32 xarici ölkədən 59 təşkilatın, eləcə də 147 yerli nəşriyyat-poliqrafiya müəssisəsi və müvafiq qurumun iştirakı nəzərdə tutulur. Bu rəqəmlər tədbirin miqyasını göstərməklə yanaşı, onun əhəmiyyətini daha geniş müstəvidə dəyərləndirməyə imkan verir.

malaşdırılmasının, milli ədəbi irsin beynəlxalq aləmdə tanınmasının və dünya ədəbiyyatındakı yeniliklərin Azərbaycana gətirilməsinin vacibliyini vurğulayıb.

Burada mühüm bir məqam var: milli ədəbiyyatı dünyaya tanımaq yalnız əsərləri başqa dillərə çevirməklə bitmir. Tərcümə ilkin və zəruri addımdır, la-

kin əsərin xarici oxucuya çatması üçün onun düzgün seçilməsi, keyfiyyətli tərcüməsi, peşəkar redaktəsi, nəşri və tanıtımı da vacibdir. Müəllif hüquqlarının qorunması, beynəlxalq nəşriyyatlarla əlaqələrin qurulması və əsərlərin xarici bazarlarda davamlı təbliği bu prosesin ayrılmaz hissəsidir.

Kitab hamı üçün əlçatan olmalıdır

Sərgi çərçivəsində inklüzivlik mövzusunda həsr olunan təqdimatların nəzərdə tutulması kitab mədəniyyətinin daha bir mühüm tərəfini önə çıxarır. Kitab insan həyatına təsiri onun məzmunu ilə yanaşı, kimlər üçün əlçatan olması ilə də müəyyən edilir. Oxuma imkanları, görmə və eşitmə xüsusiyyətləri, dil bacarıqları və digər fərdi ehtiyaclar bütün uşaqların kitablara eyni şəkildə tanış olmasına imkan verməyə bilər. Brayl əlifbası ilə nəşrlər, audiokitablər, iri şriftli mətnlər, əlçatan rəqəmsal formatlar və fərqli öyrənmə ehtiyaclarına uyğun materiallar bu maneələrin aradan qaldırılmasına kömək edir.

Bakı Beynəlxalq Kitab Sərgisi mütaliə mədəniyyətinin təşviqi, yerli və xarici ədəbi mühit arasında əlaqələrin möhkəmləndirilməsi və kitab sənayesində

Sərginin uğuru son gündən sonra ölçüləcək

Əməkdaşlığın inkişafı üçün mühüm platformadır. Ancaq belə tədbirlərin uzunmüddətli nəticəsini yalnız ziyarətçilərin sayı, keçirilən təqdimatlar və nümayiş olunan nəşrlərlə qiymətləndirmək kifayət deyil.

Əsas sual sərgidən sonra nə baş verəcəyidir. Neçə uşaq öz marağına uyğun kitab tapacaq? Neçə ailə mütaliəni gündəlik vərdişə çevirmək üçün yeni addım atacaq? Neçə yerli müəllifin əsəri xarici nəşriyyatların diqqətini çəkəcək?

Bu suallar sərginin ictimai və mədəni təsirini dəyərləndirmək üçün daha dolğun meyarlar təklif edir. Çünki kitab mədəniyyəti yalnız bir həftə ərzində keçirilən tədbirlərlə deyil, həmin tədbirlərin yaratdığı davamlı maraq və real imkanlarla inkişaf edir.

Yeganə BAYRAMOVA

Təsisçi:
Yeni Azərbaycan Partiyası
Baş redaktor:
Alicə HƏSƏNOĞLU

www.yeniazərbaycan.com
mail@yeniazərbaycan.com
Ünvan: Bakı - AZ-1000, Üzeyir Hacıbəyli - 66

Telefonlar:
493-16-94
498-19-84

İndeks: 67100
Lisenziya: N-B-317
Tiraj: 4332
Sifariş: 1356
“Kapital Bank” ASC-nin Nərimanov rayonu filialı
h/h - 3308001943900419109
kod - 200093
VÖEN - 1500486601

Qəzet “Yeni Azərbaycan”ın bilgisayar mərkəzində yığılıb, səhifələnilib və “Azərbaycan” nəşriyyatında ofset üsulu ilə çap edilib.

Qəzet 1993-cü ilin
aprel ayından nəşr olunur.
Məsul nəvbətçi:
Yeganə Bayramova